

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Реєстраційний № _____

Завідувач кафедри

_____ О.О.Лаврентьєва

« ___ » _____ 2024 р.

« ___ » _____ 2024 р

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Магістерська робота
студентки групи ЗОПНм-23
ступінь вищої освіти: магістр
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Мельник Олени Дмитрівни
Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Макаренко І.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис)
(прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)
(прізвище, ініціали)

_____
(підпис)
(прізвище, ініціали)

_____
(підпис)
(прізвище, ініціали)

_____
(підпис)
(прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Мельник Олена Дмитрівна,

розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗФПО – заклад фахової передвищої освіти

КПТМЛ – Криворізький професійний транспортно-металургійний ліцей

ПТНЗ – професійно-технічний навчальний заклад

ПТО – професійно-технічна освіта

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.....	10
1.1. Сутність та зміст базових понять дослідження у науковій літературі.....	10
1.2. Особливості реалізації та основні характеристики інноваційних технологій навчання у системі фахової передвищої освіти.....	19
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ТРАНСПОРТНО-МЕТАЛУРГІЙНОГО ЛІЦЕЮ).....	29
2.1. Характеристика закладу фахової передвищої освіти.....	29
2.2. Аналіз стану сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею до навчальної діяльності.....	34
Висновки до другого розділу.....	44
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	45
3.1. Психолого-педагогічні умови підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти засобами інноваційних технологій навчання.....	45

3.2. Методичні рекомендації щодо впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання задля підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності.....	54
Висновки до третього розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах розвитку сучасного суспільства й сталих реформаційних змін, постає проблема щодо оновлення не лише змісту освітнього процесу, а й підходів до навчання здобувачів освіти, й підготовки власне педагогів тощо. Освіта потребує інноваційне освітнє середовище й інноваційного педагога, котрий був би спроможний мотивувати й стимулювати навчальну діяльність здобувачів освіти, й зокрема, формувати уявлення про освіту, як про цінність. Ефективне застосування інноваційних педагогічних технологій для більш продуктивного залучення студентів в освітній процес, залежить від інноваційної компетентності викладача, яка охоплює поєднання мотивів, знань, умінь, навичок та особистісних якостей. Визначальною рисою педагога-новатора є його вміння поєднувати сучасні реалії з вимогами студентоцентрованої освіти, поряд із суттєвою адаптацією навчального процесу до стандартів інноваційних практик.

Викладач, що готовий до інноваційної професійної діяльності, має низку як професійних, так і особистісних якостей, включаючи розуміння цілей освітніх зусиль у світлі сучасних педагогічних викликів, з якими стикається сучасна освіта. Це включає в себе визнання та плекання індивідуальних здібностей, інтересів і потреб студентів, а також суспільства в цілому. Крім того, ефективне застосування інноваційних технологій має важливе значення для сприяння цілісному розвитку здобувачів освіти разом із здатністю сприяти продуктивній участі під час занять за допомогою унікально організованого навчання. Такий креативний підхід заохочує студентів досягати високих результатів. Крім того, викладач має продемонструвати здатність до особистого творчого зростання, рефлексивної практики та усвідомлення важливості та актуальності власних інноваційних пошуків і винаходів [18].

Модернізація та інтенсивний розвиток сучасної освіти вимагає впровадження таких інноваційних технологій, головною метою яких є формування високого рівня мотивації здобувачів освіти, виховання в них

творчої особистості в інтелектуальному та емоційному вимірах. До таких інноваційних технологій можна віднести: ігрове навчання, проблемне навчання, проєктна діяльність, розвиваюче навчання, навчання в співробітництві, а також дослідницькі та інформаційно-комунікативні технології.

Досліджувана проблема знайшла відображення у наукових працях З. Кісіля [27], Д. Швець [27], В. Ковальова [29], А. Колота [31], А. Маркова [36, 37], Т. Меденцова [39], Н. Сахно [62] та ін.

Водночас, результати аналізу наукової літератури виявили, що увага дослідників головним чином зосереджена на обґрунтуванні теоретичних аспектів формування мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти, без належної уваги щодо специфіки практичного втілення в освітній процес інноваційних технологій навчання як засобу формування мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти, зокрема, в закладах фахової передвищої освіти тощо.

Актуальність та недостатній рівень теоретичного обґрунтування визначеної проблеми обумовили вибір теми магістерської роботи: **«Формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців до навчальної діяльності засобами інноваційних технологій навчання».**

Мета дослідження – виокремити та теоретично обґрунтувати сукупність психолого-педагогічних умов підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів фахової передвищої освіти засобами використання інноваційних технологій навчання.

Відповідно до мети дослідження сформульовано основні **завдання**:

- 1) проаналізувати та уточнити поняттєвий апарат з проблеми дослідження;
- 2) охарактеризувати специфіку інноваційних технологій навчання як засобу формування мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності;
- 3) визначити та проаналізувати стан сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення до навчальної діяльності здобувачів фахової передвищої

освіти;

4) виокремити та теоретично обґрунтувати сукупність психолого-педагогічних умов підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення до навчальної діяльності здобувачів фахової передвищої освіти;

5) розробити методичні рекомендації із впровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес щодо підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до навчальної діяльності.

Об'єкт дослідження - мотиваційно-ціннісне ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до навчальної діяльності.

Предмет дослідження - інноваційні технології навчання як засіб формування мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до навчальної діяльності.

Реалізація означеної мети та розв'язання поставлених завдань здійснювалися через застосування таких методів дослідження:

- *теоретичні*: аналіз та синтез, наукових джерел задля отримання інформації щодо базового понятійного апарату з проблеми дослідження; узагальнення, класифікація теоретичних та дослідних даних з метою визначення ключових понять дослідження, обґрунтування психолого-педагогічних умов підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності;

- *емпіричні*: спостереження, тестування та анкетування здобувачів освіти щодо визначення стану сформованості їх мотиваційно-ціннісного ставлення до навчальної діяльності;

- *статистичні*: кількісний та якісний аналіз результатів дослідження для забезпечення достовірності результатів наукового пошуку.

Практична значущість дослідження. Результати, отримані у ході дослідження можуть бути використані педагогічною спільнотою у процесі підвищення кваліфікації, а також під час реалізації власної педагогічної діяльності, спрямованої на формування мотиваційно-ціннісного ставлення

здобувачів освіти до навчання тощо.

Апробація результатів роботи здійснювалася на науково-методичних семінарах та конференціях, зокрема: регіональний науково-практичний семінар «Актуальні вектори розвитку освітньої галузі України в умовах війни: проблеми та перспективи» (Кривий Ріг, 2024 р.); міжнародна науково-практична конференція «Цифрова трансформація освіти: теоретико-методичні засади» (Київ, 2024 р.) тощо.

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 1 роботу у науковому журналі [40].

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку, з яких 68 основного тексту. Список використаних джерел містить 81 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

1.1. Сутність та зміст базових понять дослідження у науковій літературі

Всі педагогічні працівники з власного досвіду розуміють, що успішне навчання не може бути, якщо людина байдужа до навчання та знань; певний рівень інтересу та визнання необхідності цих елементів є важливими. Отже, на навчальні заклади покладено завдання виховання та розвитку позитивної мотивації до навчальної діяльності в здобувачів освіти. Щоб студенти справді брали участь у своїй роботі, цілі, поставлені їм під час навчального процесу, мають бути не лише зрозумілими, але й резонувати всередині, викликаючи сприятливу емоційну реакцію. У результаті все більше уваги приділяється вивченню психологічних факторів, які сприяють успішній навчальній діяльності, особливо щодо мотиваційних аспектів, які впливають на результати навчання. Проте викладачі часто не знають теоретично це питання та не володіють адекватними знаннями щодо практичних методів діагностики мотиваційної сфери чи культивування ефективної, продуктивної мотивації у здобувачів освіти. Тому важливо наголосити на значущості мотиваційно-ціннісного ставлення як з теоретичного, так і з практичного боку.

Мотивація відіграє вирішальну роль у навчанні та набутті навичок. Мотивація дозволяє розкрити прихований потенціал особистості, сприяючи її зростанню, навчанню та вихованню. Це також може вплинути на продуктивність завдань і загальний розвиток особистості.

За рахунок підвищення інтересу до навчального предмету можна значно підвищити мотивацію до навчання в цілому. Коли людину захоплює те, що вона вивчає, вона, як правило, докладає більше зусиль і часу до процесу

навчання, що призводить до кращих результатів. Вивчати те, що тобі цікаво, це як читати улюблену книгу або дивитися захоплюючий фільм – процес приносить задоволення, і ти не помічаєш, як минає час.

Інтерес - це унікальний психічний стан, який безпосередньо не пов'язаний з якоюсь конкретною потребою в даний момент. Інтерес може бути викликаний будь-яким непередбаченим випадком, який ненавмисно привернув увагу до нового об'єкта, який раптово з'явився в полі зору [16].

Рівень пізнавального інтересу до навчального середовища можна оцінити шляхом вивчення змісту матеріалу, що викладається, залучення студентів під час заняття та динаміки між викладачем і здобувачами освіти. Він створюється шляхом практичного застосування знань, захоплюючої подачі матеріалу, створення складних сценаріїв на лекціях та практичних заняттях, має елементи несподіванки та практику використання навчальних дискусій, пізнавальних ігор.

Мотив – це певна потреба, бажання або інша внутрішня або зовнішня сила, яка спонукає людину до дії. Мотивація може бути різною – від бажання задовольнити базові потреби до прагнення досягти великих успіхів у сфері кар'єри. Мотиви можуть бути різноманітні і включати такі категорії, як фізіологічні потреби, безпека, прив'язаність, визнання, самореалізація та багато іншого. Мотиви впливають на наше поведінку і дії, визначаючи, що для нас є важливим та які цілі ми ставимо перед собою [31].

Внутрішній мотив – це психологічний термін, що вказує на внутрішні сили, які підштовхують людину до певної дії або поведінки. Це може бути потреба, цінність, бажання або емоційний стан, які спонукають особу до певних вчинків. Внутрішній мотив може бути стимулом для досягнення мети або задоволення певної потреби. Багато хто з українських авторів, акцентують увагу на ролі внутрішніх мотивів, таких як особисті інтереси, цінності та бажання, у процесі навчання. Вони також визначають важливість позитивного навчального середовища, яке сприяє розвитку мотивації у здобувачів освіти.

Мотив навчання є внутрішньою або зовнішньою силою, яка спонукає

людину до здобуття знань, навичок та вмійнь через навчання. Існують різні види мотивів навчання, такі як:

- внутрішні мотиви – коли людина навчається для власного задоволення, цікавості або задоволення своєї цікавості;

- зовнішні мотиви – коли людина навчається заради отримання певних зовнішніх нагород, наприклад, отримання високої зарплати, покращення кар'єри або задоволення вимог суспільства;

- соціальні мотиви – коли людина навчається для зближення з іншими людьми, розвитку соціальних навичок або підтримки спільної групи.

Ці мотиви можуть поєднуватися у кожної людини в різних пропорціях і впливати на її успішність у навчанні [55, с. 49].

Мотивація – це внутрішній стан, який спонукає людину до певної діяльності з метою задоволення прагнень та потреб. У різних теоріях відомі автори розглядали мотивацію по-різному. Наприклад, Е. Еріксон вважав, що задоволення психологічних потреб сприяє розвитку особистості, [68] а А. Маслоу вважав, що людина має ієрархію потреб, починаючи від фізіологічних до самореалізації [3, с. 13].

Мотивація до навчання – це внутрішній стимул, який підштовхує людину до отримання знань, розвитку навичок та досягнення успіху в навчанні. Це може бути бажання досягти певної мети, задоволення від самого процесу вивчення нового матеріалу, усвідомлення важливості отримання освіти для власного професійного та особистісного зростання. Мотивація до навчання допомагає людині подолати труднощі, витримувати випробування і продовжувати рухатися вперед у навчальному процесі.

Серед авторів, які визначали поняття мотивації, можна виділити таких вчених, як А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. МакГрегор та П. Друкер. Їхні дослідження та теорії допомогли зрозуміти, що стимулює людей до дій та досягнень у різних сферах життя, досліджували мотивацію з точки зору винагороди та стимулів, які підтримують бажану поведінку [78; 79; 80; 81].

Серед українських класиків, які висвітлювали жагу до навчання, є

Л. Українка. У своїх творах вона часто приділяла увагу на важливості освіти та саморозвитку, надихала читачів до пошуку знань та пізнання світу через навчання. Український письменник та громадський діяч І. Франко у своїх творах постійно наголошував на важливості саморозвитку та освіти. В. Сухомлинський, видатний український педагог, також не менше пропагував ідеї моральної та інтелектуальної освіти у дітей. І ці автори дійсно надихають на пошук знань та вдосконалення у навчанні. Багато хто з українських вчених та педагогів повсемірно висвітлювали та досліджували тему мотивації у своїх наукових та творчих працях, серед них можна виокремити Л. Виготського, П. Тичину, А. Олександра, Я. Корчака. Їхні наробітки можуть стати корисними в подальших дослідженнях мотивації у навчанні [69].

У сучасних наукових дослідженнях категорії «мотив» та «мотивація» розглядаються з різних позицій та підходів. Так, присутнє й ототожнення цих понять, так і їх суттєва диференціація, як-от:

– «мотиви – це свідомі спонуки. Мотивами діяльності можуть бути бажання, почуття, інтереси й інші явища свідомості» (за В. Селівановим) [65, с. 109];

– «потреби, набуваючи своєї актуальності, перетворюються на мотиви діяльності особистості, які спонукають до важливих дій і перешкоджають виконанню інших», вважали Г. Фортунатов та А. Петровський [71, с. 24];

– «мотиви – це психічні умови і властивості людини, які пов'язані з психобаченням певної особистості як до окремих предметів, так і зовсім глобальних явищ», – можемо фіксувати у працях Б. Шоу [2];

– мотивація – система мотивів в її певній побудові, ієрархії (за В. Ковальовим та В. Дружиніним) [29, с. 111] тощо.

Як влучно зауважує, Х. Гінот, перехід в отриманні освіти від школи, яка констатує, до школи, яка дійсно розвиває, відбувається з впровадженням дієвих та ефективних методів мотивації та контролю навчальної роботи студентів. Мета мотивації полягає в тому, щоб створити умови для роздумів,

засвоєння саме аналітики, яка передбачає саме практичне застосування набутих теоретичних знань [78].

Термін «мотивація» широко використовується в психології, яка досліджує ціленаправлену поведінку людини, враховуючи її здібності, природні нахили, набуті знання й навички та їхню роль у забезпеченні успіху в діяльності, продуктивність якої визначається певною спрямованістю та змістом мотивів.

Мотив – це те, що надихає людину до певних дій. Це певний каталізатор активності особистості, як через певний інтерес, зацікавленість, постанову цілей, емоційний стан задовольнити потреби пізнання, саморозвитку, самовираження, самореалізації, самооцінювання, самовдосконалення [39].

Перші чотири види потреб беруться викладачем за основу при підготовці планування пізнавальної діяльності здобувачів освіти для створення позитивної мотивації. Розглянемо детальніше поняття «учіння» в контексті досліджуваного питання.

Слід зауважити, що мотивація студентів – це суто особисте та індивідуальне відчуття, якщо змінюється мотив, заради якого здобувач освіти навчається, то це докорінно змінює і зміст його навчальної діяльності.

Мотивація в навчальній діяльності – це сукупність факторів, які стимулюють здобувачів освіти до вивчення нового матеріалу, до саморозвитку та до досягнення поставлених цілей. Завдання, якісна освіта, саморозвиток, досягнення успіхів, здобуття нових знань, підвищення кваліфікації, реалізація власного потенціалу – це головні показники мотивації навчальної діяльності людини. Безперечно, мотивація відіграє важливу роль у навчальній діяльності. Ось кілька прикладів мотивації:

– внутрішня мотивація: це коли людина має внутрішню потребу вчитися і розвиватися. Наприклад, цікавість до певної теми чи бажання досягти власних цілей може мотивувати особу до навчання;

– зовнішня мотивація: це коли людина отримує зовнішні стимули для

навчання, наприклад, похвала від вчителя чи батьків, можливість отримати винагороду чи визнання за успіхи у навчанні;

– соціальна мотивація: коли людина відчуває відповідальність перед іншими людьми, наприклад, коли вона намагається навчитися добре для того, щоб допомогти рідним чи спільноті.

Умовами зростання внутрішньої мотивації є чітке аналізування здобувачем освіти своїх результатів при абсолютній новизні наданих завдань, регулюванні їх рівня складності та при незаперечливій наявності вибору [70, с. 17].

Звісно, внутрішні навчальні мотиви мають більші переваги, чим зовнішні. Викладач повинен використовувати саме такі методи навчання, які формують позитивні мотиви, через які підвищується не тільки інтерес до процесу навчання, а й самоповага, задоволеність, самооцінка [там само, с. 36].

Варто відзначити, що мотивація учіння – це внутрішнє прагнення і бажання в досягненні успіху у навчанні. Це може бути стимулом для вивчення нового матеріалу, покращення навичок або досягнення певних цілей. Важливо мати мотивацію учіння, оскільки вона допомагає утримати увагу, стимулює розвиток і сприяє досягненню успіху в навчанні.

Водночас, мотиваційне ставлення – це сукупність психологічних факторів, які визначають готовність людини до виконання певної дії або завдання. Це може бути внутрішня потреба, ціль, ціннісні уявлення або зовнішня мотивація. Важливо, щоб мотиваційне ставлення було позитивним, щоб людина була готовою прикласти зусилля для досягнення поставленої мети [27].

Мотиваційне ставлення до навчання – це внутрішній стимул або енергія, яка підтримує нас у досягненні поставлених цілей чи завдань. Це відчуття бажання та зацікавленості в тому, що ми робимо, яке допомагає нам віддати себе навчанню на повну і досягти успіху. І мати мотивоване ставлення до навчання може бути ключовим чинником у досягненні успіху та задоволення в навчанні [там само].

Мотиваційно-ціннісне ставлення до навчання – це підхід, який відображає уподобання, цінності та прагнення людини щодо отримання знань і розвитку. Коли людина має позитивне відношення до навчання і бачить його значущість для свого особистісного, професійного чи соціального розвитку, вона має більшу мотивацію до вивчення нової інформації та вдосконалення навичок. Це може сприяти підвищенню успішності в навчанні та досягненню поставлених цілей [27].

У сучасній літературі недостатньо наукових досліджень, які вивчають поняття мотивації в цілому, зазвичай розглядаються лише окремі її складові. Не досить розкриті поняття професійної мотивації. Існують розбіжності в самих визначеннях мотиву та мотивації серед науковців і дослідників. Так і в науковій літературі подається безліч тлумачень термінів, які відображають різні визначення. Щоб узагальнити значення поданих понять різними джерелами «мотиви» і «мотивація навчання», необхідно визначити їх суть та рольове навантаження потреб сучасності в освіті.

Навчальна мотивація містить в своєму понятті узагальнення вже існуючих процесів, методів, засобів заохочення здобувачів освіти до активної пізнавальної діяльності, ефективному засвоєнню знань та набутті певних навичок, які безпосередньо залежать від вмотивованості та бажанні навчатися [28].

Необхідно вивчати мотивацію, ретельно досліджувати її формування, щоб виховувати здобувача освіти в суто мотиваційній сфері, чітко розуміючи та усвідомлюючи перспективи та спектр можливостей самого об'єкта навчання. В процесі навчання, викладач періодично аналізує поточні результати, та порівнює із отриманими раніше. Це надає можливість внесення певного корегування в процес навчання.

Визначають навчальна мотивація такі основоположені фактори, як освітня система в цілому, сам заклад освіти, а також безпосередньо освітній процес, індивідуальні особливості самого здобувача освіти, кошик якостей педагогічних працівників із, насамперед, особистісним ставленням до об'єкта

навчання та власного предмету викладання [62, с. 62].

Навчальна мотивація має п'ять рівнів:

1. Перший, досить високий рівень навчальної мотивації та навчальної діяльності, мають здобувачі освіти, в яких надвисоке прагнення до пізнання нових знань, вони з великим успіхом та сумлінно виконують поставлені задачі.

2. Другий рівень достатньої навчальної мотивації мають здобувачі освіти, які посередньо опановують пізнавальний інтерес, не приділяють всілякої уваги навчання, не дуже переживають отримання не високих результатів навчання, не прагнуть отримати кращих оцінок.

3. Третій рівень мають здобувачі освіти з дуже гарною адаптацією в самому освітньому закладі, серед кола однолітків, викладачів, але з недостатньо сформованою пізнавальною діяльністю та зниженою мотивацією до самого процесу навчання.

4. Четвертий рівень з вкрай низькою навчальною мотивацією мають здобувачі освіти які взагалі не мають бажання відвідувати сам освітній заклад, якнайчастіше пропускають заняття, але коли і відвідують їх, на лекціях та практичних заняттях, не приймають участі в навчальному процесі.

5. П'ятий рівень здобувачів освіти взагалі мають негативне ставлення до процесу навчання, педагогічного складу та однолітків, агресивно та вороже налаштовані, часто мають психічно-нервові розлади [37].

Позитивна мотивація навчання містить у собі фактори, що постійно оновлюються та взаємодіють між собою, це і створені суспільством певні ідеали, мета навчання та його основний зміст, мотиви та вмотивованість, інтерес, зацікавленість та емоції під час процесу навчання. Тому формування позитивної мотивації навчання залежить не тільки від позитивного чи негативного відношення до навчального процесу, а і від безпосередньо мотиваційної сфери та бажань самих здобувачів освіти [31].

За новою освітньою парадигмою, здобувач освіти розглядається як суб'єкт процесу навчання, тому кожному викладачу треба враховувати цю нову філософію для формування позитивної мотивації як фактора успіху його

навчальної діяльності [там само].

Отже, головними діями в підвищення мотивації, ми вважаємо, стане зацікавлення здобувачів освіти в засвоєнні нових знань через впровадження абсолютно нових методів та технологій навчання на всіх його етапах, що відповідатиме надстрімкому розвитку суспільствау і понять через зв'язок їх з у

Чим вищим буде рівень мотивації, тим більше внутрішніх чинників стимулюють здобувача освіти до навчальної діяльності та досягнення ним високих результатів в навчанні.

Тільки власне усвідомлення здобувачем освіти значущості для нього отриманих знань, є передумовою до успішного навчання. На заняттях педагог повинен всіляко сформувати потребу у засвоєнні отриманих знань повинен викликати у здобувачів освіти внутрішню потребу в засвоєнні знань за допомоги формування пізнавального завдання.

Також активізація пізнавальної діяльності здобувачів залежить і від ініціативи самого викладача, його рівня педагогічного критичного мислення, готовність та здатність до застосовувати інноваційні методи та технології навчання, готовність до діалогу із здобувачем освіти, наміру обґрунтування власних поглядів, здатності до самооцінки своєї педагогічної діяльності [36].

Важливим етапом навчального процесу для викладача є підбір матеріалу, складання освітніх і педагогічних завдань із обов'язковим врахуванням індивідуальних здібностей кожного здобувача освіти. У численних дослідженнях обґрунтовується необхідність створення спеціальних умов виникнення і розвитку у здобувача освіти інтересу до учіння, до викладача.

Вказані вміння дають можливість справді виконувати дію, якою керує мотив. Ефективність мотивації краще розвивається коли здобувач освіти зосереджений на методах, а не на кінцевому результаті роботи, і також залежить від його особливостей вікових категорій та типу навчальних обставин [там само, с. 48].

Глибоке пізнання особливостей розвитку і формування мотивації

допоможе педагогічним працівникам в подальшому, безбар'єрно, вирішувати надскладні проблеми в навчанні та вихованні майбутніх поколінь, готуючи їх до продуктивної та творчої праці.

1.2. Особливості реалізації та основні характеристики інноваційних технологій навчання у системі фахової передвищої освіти

Сучасна освіта, зокрема й фахова передвища, на даному етапі розвитку, орієнтована на входження у світовий та європейський освітній простір і супроводжуються глибокими суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці. Така динаміка змін, що спричинена соціально-економічними і політичними умовами в Україні, життям в умовах жорсткого карантину та стану війни, запустила процес активізації інноваційного освітнього руху педагогічних технологій та педагогічної інноватики, формуючи нову педагогічну парадигму.

Нова педагогічна парадигма (за Н. Ничкало) виходить із формування не лише знаючої особистості, але й підготовленої до виробничої, професійної діяльності, до розуміння інших людей і культур людини. Запровадження педагогічних інновацій на заняттях виробничого навчання визначило пріоритетними такі концептуальні підходи до вирішення професійно-технічних освітніх проблем: креативний, антропологічний, соціологічний, технологічний, інформаційний, цілісний (холізм), синергетичний, культурологічний, особистісно орієнтований [46, с. 109].

Важливо розглянути поняття «технології» як засобу реалізації теоретичних знань в практичні навички.

Слово «технологія» (з грецької *techne* – вміння, майстерність + *logos* – знання) має на увазі знання про уміння. Тепер, використовуючи це слово, йдеться про набори методів і способів роботи або створення певних продуктів, а також наука про такі методи. Раніше техніка частіше пов'язувалася з сферою виготовлення, тобто техніка мала на увазі створення певного товару. Останнім

часом значення цього слова набуло ширшого значення. Це в сфері роботи з даними (пристрої для обчислень) говорять про технології інформації, у фізіології – про техніки живих систем тощо [9, с. 18].

Двадцять років тому, технічний спосіб майже не застосовувався у нашій практиці. Але ідеї про вживання технологій в освіті висловлював ще Я. Коменський. Він виділив уміння правильно встановити мету уроку, вибрати засоб її досягнення та сформулювати правила використання засобів[там само].

Поняття «технологія» з часом перетрансформувалося та набуло зовсім іншого значення, не тільки для невиробничої сфери, а й для освіти. Зокрема, такі наукові діячі, як Б. Безпалько, вважають, що поняття «педагогічна технологія» є проектом певної системи, що реалізується на практиці [9, с. 19].

Педагогічна технологія – це сукупність прийомів, методів, засобів і форм організації навчання та виховання, спрямованих на досягнення педагогічних цілей [там само]. Головна мета педагогічної технології полягає в удосконаленні процесу навчання і підвищенні ефективності навчального процесу.

Проаналізуємо сутність понять «технологія в освіті» та «технологічний підхід».

Технології в освіті передбачають використання різних технічних засобів та інноваційних методів для покращення процесу навчання та викладання. Це поняття включає в себе функцію застосування комп'ютерів, інтернету, програмного забезпечення, мультимедійних ресурсів, інтерактивних засобів та інших технологічних інструментів, які допомагають зробити освітній процес більш ефективним і доступним [75, с. 12].

Технологічний підхід в освіті включає використання сучасних технологій. Цей підхід орієнтований на інтеграцію різних технічних засобів та цифрових ресурсів у процес навчання з метою покращення якості освіти та забезпечення індивідуалізованого підходу до кожного здобувача освіти [17, с. 5].

Технологічний підхід передбачає використання [51]:

– «цифрових навчальних платформ Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та інших, які дозволяють організувати дистанційне навчання та взаємодію викладачів й здобувачів освіти; вебінарів та відео конференцій, як інструментів для проведення онлайн-лекцій, семінарів, дискусій та обговорень проблемних питань;

– інтерактивних технологій та віртуальних лабораторій, за допомогою інтерактивних дошок та планшетів надає можливість робити навчання більш динамічним, з можливістю проведення експериментів та практичних занять у віртуальному середовищі з активним обговоренням серед здобувачів освіти; мобільних додатків для смартфонів з метою проведення інтерактивного навчання;

– мультимедійних ресурсів у вигляді відео- та аудіо матеріалів для наочності та кращого засвоєння матеріалу, а педагогам допомагає створювати більш ефективний та захоплюючий навчальний матеріал у вигляді інтерактивних презентацій;

– хмарних технологій із застосуванням хмарних сервісів Google Drive, Dropbox для зберігання та обміну навчальних матеріалів та спільній роботі викладача та здобувача освіти над проєктами в реальному часі;

– віртуальної та доповненої реальності для створення віртуальних інтерактивних елементів до традиційних навчальних матеріалів;

– ефективного оцінювання із застосуванням онлайн-тестів та автоматизованої системи миттєвого зворотнього зв'язку».

Технологічний підхід в освіті сприяє створенню більш динамічного та ефективного навчального середовища, що відповідає вимогам сучасного суспільства та ринку праці.

Варто розглянути й характеристики саме інноваційних освітніх технологій. Розпочнемо з деталізації поняття «інновація».

Інновація – це «процес впровадження нових ідей, методів або продуктів, що сприяють поліпшенню чи розвитку існуючих систем. Інновації можуть відбуватися в різних галузях, таких як технології, економіка, освіта,

медицина, і можуть включати нові технологічні винаходи, удосконалення в організації праці, або впровадження нових підходів у практиці» [38].

Основними характеристиками інновації є новизна, коли впроваджуються або нові, або значно покращуються вже існуючі продукти, послуги чи методи. Також, інновація повинна приносити користь, збільшуючи ефективність чи поліпшувати якість продукту, бути адаптованою до умов та змін навколишнього середовища.

Педагогічна інноватика – це «процес впровадження інноваційних педагогічних методів, підходів та технологій у навчальний процес. Це спрямовано на покращення якості навчання та управління навчальним процесом, стимулювання творчості та розвитку критичного мислення учнів» [26].

Інноваційні технології навчання включають в себе такі основні характеристики:

1. «Персоналізоване навчання: Технології навчання дозволяють створювати індивідуальні навчальні програми, які враховують потреби і можливості кожного здобувача освіти.

2. Інтерактивність: Сучасні технології навчання можуть надати можливість студентам активно взаємодіяти з матеріалом, використовуючи елементи гри або віртуальної реальності.

3. Доступність: Онлайн-навчання і мобільні додатки роблять навчальні матеріали доступними для широкого кола користувачів, незалежно від їх місця проживання або часу.

4. Колаборація: Технології навчання сприяють співпраці між учнями та викладачами, що дозволяє обмінюватися знаннями та взаємно допомагати один одному.

5. Аналітика: Системи навчального аналізу допомагають викладачам відстежувати прогрес учнів, виявляти їхні сильні та слабкі сторони, і надавати індивідуальну підтримку» [26].

Ці характеристики сприяють покращенню якості освіти та створюють

більш ефективні умови для навчання та розвитку здобувачів освіти.

З особливостей реалізації інноваційних технологій навчання можна виділити наступні аспекти:

1. «Особистісне навчання – це коли інноваційні технології надають можливість індивідуалізувати процес навчання, враховуючи потреби кожного здобувача освіти окремо, а інтерактивні платформи дозволяють створювати персоналізовані уроки та завдання.

2. Використання віртуальної реальності у навчальному процесі дозволяє здобувачам освіти отримати більш імерсивний досвід та розширити можливості візуалізації складних концепцій.

3. Мобільність та легка доступність до джерел інформаційного простору за допомогою інноваційних технологій дозволяють навчатися в будь-якому місці та часі, використовуючи мобільні пристрої. Це робить навчання більш доступним та зручним для всіх.

4. Аналітика завдяки інтеграції аналітичних інструментів у навчальні платформи допоможе викладачеві отримувати детальну інформацію про прогрес кожного здобувача освіти та адаптувати навчальні плани для досягнення кращих результатів.

5. Співпраця та обмін знаннями завдяки інноваційним технологіям навчання сприятимуть створенню спільнот, де здобувачі освіти зможуть співпрацювати та обмінюватися знаннями, допомагаючи один одному в процесі навчання» [там само].

Саме такі аспекти дозволяють ефективно впроваджувати інноваційні технології в освітній процес та створювати стимули для активного навчання та розвитку здобувачів освіти.

Інноваційні технології навчання в закладах професійно-технічної освіти стають дедалі важливішими для успішної підготовки фахівців. Особливості їх реалізації полягають у використанні сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, віртуальної реальності, онлайн-курсів та інтерактивних платформ.

Однією з ключових особливостей реалізації інноваційних технологій навчання є індивідуалізація процесу навчання. Завдяки використанню персоналізованих програм навчання, кожен здобувач освіти може отримати необхідний обсяг знань та підтримки відповідно до своїх потреб та здібностей.

Крім того, важливо поєднувати традиційні методи навчання з інноваційними технологіями, щоб створити ефективну та цікаву навчальну програму. Нарешті, важливо постійно вдосконалювати та оновлювати інноваційні технології навчання, приділяючи увагу новітнім тенденціям у галузі освіти та роблячи акцент на розвиток креативності та критичного мислення здобувачів освіти.

Так, на думку С. Сисоевої, інноваційні технології у сучасній освіті є певним організаційним початком, який запускає механізм носіїв творчих натхненних сил педагогічного досвіду в поєднанні з науковими знаннями [50, с. 105].

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що в освітніх технологіях (інноваційних) виробничого навчання повинні бути чітко визначені мета, зміст, форми, методи, логіка процесу, взаємозв'язок усіх частин, цілісність.

Основою будь-якого інноваційного процесу виступає інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему професійного навчання і передбачає найвищий рівень розвитку та використання педагогічної творчості. Це може включати в себе застосування інтерактивних методів навчання, використання сучасних технологій у навчальному процесі, розвиток та впровадження нових програм та курсів. Іноваційна діяльність сприяє активізації навчального процесу, залученню здобувачів освіти до самостійної роботи та стимулює їх творчість та ініціативу.

Сучасним інноваційним процесам властива висока технологічність, тому інноваційні педагогічні технології повинні розвиватися на основі системного проєктування і моделювання.

Для того, щоб зрозуміти сутність педагогічних інноваційних технологій, розглянемо їх класифікацію та основні характеристики на досвіді І. Лернера, який розрізняв структуру за досвідом знань, умінь і навичок, а також за досвідом творчої діяльності та досвідом емоційно-ціннісного ставлення до цілого світу [34].

За типом організації пізнавальної діяльності та керування нею (за В.Безпальком) виділяють такі педагогічні системи: взаємодія викладача із здобувачем освіти за способом керування неконтрольована і некоригована діяльність здобувачів освіти, з контролем, самоконтролем і взаємоконтролем, розсіяною, індивідуальною і ручною чи автоматизованою за допомоги навчальних засобів [6].

За ставленням до здобувача освіти виділяються типові технології:

- авторитарні технології (де здобувач освіти лише «об'єкт» навчально-виховного процесу);
- дидактоцентричні технології (головними факторами формування особистості є дидактичні засоби, панують суб'єктно-об'єктні відносини між викладачем і здобувачем освіти) [10];
- особистісно орієнтовані технології (у центрі всієї освітньої системи стоїть особистість здобувача освіти).

Особистісно орієнтовані технології дали поштовх для самостійного розвитку таких напрямів, як: гуманно-особистісні технології (притаманні ідеї всебічної поваги до особистості здобувача освіти), технології співробітництва (реалізується принцип демократичності, рівності та партнерства у стосунках між викладачем та здобувачем освіти) і технології вільного виховання (акцент ставиться на наданні здобувачеві освіти волі вибору та самостійності) [7].

Педагогічні інновації почали досліджуватися науковцями, педагогами та іншими соціальними працівниками в Україні відносно нещодавно. Ключовим завданням орієнтування професійно-технічної освіти в нашій країні на гуманістичні та демократичні принципи в усіх сферах професійної, виробничої та іншої діяльності кваліфікованого робітника транспортно-

металургійного профілю є вибудовування нової освітньої політики, завдяки якій зміст професійно-технічної (професійної) освіти, зокрема виробниче навчання, можна інтегрувати до потреб сучасного суспільства. Ці соціально-економічні перетворення в Україні, своєю чергою, викликали широкий інноваційний потік педагогічних технологій, які максимально сприяють формуванню соціально-активної, креативної особистості, здатної до самостійного самовизначення взаємовідносин з динамічним професійним світом ринку праці, самостійної особистісної регуляції власної виробничої, а згодом і професійної діяльності.

Так, з-поміж значної кількості педагогічних технологій особистісно орієнтованого навчання передусім виокремлюється психолого-дидактична концепція І.Якиманської. Психолого-дидактична концепція І.С.Якиманської – це підхід, який поєднує в собі психологічні та дидактичні принципи в освітньому процесі. Ця концепція розглядає навчання як особистісно значущий процес, де учень активно конструює свої знання через взаємодію з навколишнім середовищем. Його основна мета – стимулювати розвиток когнітивних та моторних навичок учнів шляхом активної участі і самостійності [76, с. 33].

Психолого-дидактична концепція І. Якиманської вивчає взаємодію між психічними процесами та особистісним розвитком у процесі навчання і сприйняття нової інформації [67, с. 81].

Оскільки традиційна система професійного навчання (виробничого навчання) в професійно-технічних навчальних закладах не справляється чи справляється тільки формально із зростаючим обсягом навчальної інформації, а також зменшенням навчального часу на її вивчення, опанування та засвоєння, в освітньому просторі все частіше з'являється запит на впровадження більш інтенсивних та сучасних освітніх технологій, таких як, наприклад, блочно-модульного, цільно-блочного, циклового, концентрованого навчання, інтегрального, де ядром виробничого навчання виступають технологічні процеси, операції, властивості, характеристики тощо [78].

Практичний досвід показує, що за рахунок певного сценарію зростає рівень залучення здобувачів освіти транспортно-металургійного профілю в навчальний процес (виробниче навчання); рівень мотивації до навчання; розвиток здібностей ; рівень ефективності засвоєння набутих знань; майже наполовину вивільнюється навчальний час занять з виробничих навчань. Обов'язковими умовами використання цієї технології є можливість застосування різноманітних форм виробничого навчання, чіткий взаємозв'язок навчального матеріалу між темами виробничого навчання, а також регламентований розподіл часу в процесі кожного уроку виробничого навчання і протягом подачі навчального матеріалу для засвоєння [33].

Інноваційним технологіям виробничого навчання в закладах професійно-технічної освіти повинна бути властива керованість, цілеспрямованість, планування, поетапна діагностика, варіювання засобів і методів, корекція результатів тощо та вони повинні гарантувати досягнення певного рівня професійного навчання, бути ефективними за результатами і оптимальними в часі, витратах сил і засобів.

Інноваційна педагогічна технологія при проведенні виробничого навчання повинна забезпечувати практичну реалізацію в певних умовах. Тоді як характер цих самих нововведень буде залежити від історичних, економічних, політичних чинників, культурних традицій тощо.

Висновки до першого розділу

У розділі розглянуто питання щодо теоретичних засад формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців до навчальної діяльності засобами інноваційних технологій навчання.

З метою досягнення однієї з головних цілей дослідження щодо розуміння сутності мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчання, було проведено аналіз науково-педагогічних підходів до розкриття змісту таких ключових понять, як «мотив», «мотивація», «мотиваційне

ставлення», «мотиваційно-ціннісне ставлення до навчання» та «навчальна мотивація навчального процесу» для розуміння процесу формування вмотивованої та творчої особистості здобувача освіти в процесі професійного навчання.

У результаті проведеного аналізу ми розглядаємо здобувача освіти не як пасивного споживача навчальної інформації та виконавця стандартних практичних завдань, а як творчого здобувача знань й компетентностей. Головним завданням для нього стає не засвоєння вже відомих істин, а розвиток творчого та критичного мислення, можливості самостійно працювати і набувати певні вміння і навички.

Також було розглянуто основні умови формування мотиваційно-ціннісного ставлення до навчання здобувачів фахової передвищої освіти. На нашу думку, серед них важливе місце займає використання сучасних інноваційних технологій навчання, що сприяє більшій вмотивованості та розширенню можливостей для всебічного розкриття здібностей здобувачів освіти.

Отже, можна зробити висновок, що впровадження інноватики та управління інноваційним процесом, передбачає якісний аналіз і оцінку застосованих майстрами виробничого навчання та викладачами педагогічних інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування. Виклики сьогоденних реалій вимагають докорінних змін системи освіти, для переходу від застарілих та малоефективних методів та технологій, до інноваційної модернізації та трансформації педагогічної діяльності, задля отримання абсолютно новітніх якісних продуктів, які відповідають умовам сучасності.

РОЗДІЛ 2

**АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО
СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ДО
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ТРАНСПОРТНО-
МЕТАЛУРГІЙНОГО ЛІЦЕЮ)**

2.1. Характеристика закладу фахової передвищої освіти

Криворізький професійний транспортно-металургійний ліцей є державним професійно-технічним закладом другого атестаційного рівня, який підпорядкований Міністерству освіти і науки України.

Заснований навчальний заклад у 1983 році на базі Новокриворізького гірничо-збагачувального комбінату як середнє міське профтехучилище №46. У 2002 році навчальний заклад реорганізовано у Криворізький транспортно-металургійний ліцей, відповідно до наказу МОН України №534 від 01.10.2002 року.

Професійний транспортно-металургійний ліцей займається підготовкою кваліфікованих фахівців для металургійної та транспортної галузі. Підготовка фахівців для цих важливих галузей економіки вимагає високого рівня знань та навичок, постійної адаптації навчальних програм до нових технологій та вимог ринку праці, що вимагає від педагогів постійного вдосконалення та впровадження новітніх методів навчання. Криворізький професійний транспортно-металургійний ліцей забезпечує навчанням здобувачів освіти необхідних знань та навичок, що дозволяє їм в подальшому працювати на виробництві, у транспортній інфраструктурі та інших суміжних сферах. Роль ліцею в економіці України значна. Цей заклад передвищої фахової освіти забезпечує підготовку робітничих кадрів для дуже важливих галузей економіки, що сприяє зростанню продуктивності та ефективності виробництва, крім того, сприяє зниженню рівня безробіття та підвищенню рівня життя населення.

Професії, за якими здійснюється підготовка в ліцеї:

- слюсар з ремонту рухомого складу;
- помічник машиніста електровоза;
- слюсар з ремонту рухомого складу;
- помічник машиніста тепловоза;
- слюсар з ремонту колісних транспортних засобів;
- електрогазозварник, машиніст екскаватора;
- електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту устаткування;
- електрогазозварник, стропальник;
- провідник пасажирського вагону, касир квитковий, касир багажний

тощо.

Здобувачі освіти ліцею, які мають базову середню освіту, разом з професійною підготовкою одержують повну загальну середню освіту.

Завідувачі кабінетами, майстернями та лабораторіями постійно поновлюють наочно-методичний та роздатковий матеріалу, працюють над створенням нових таблиць, плакатів, змінних стендів тощо.

Колективом ліцею проводиться робота щодо оновлення та модернізації матеріально-технічної бази, яка б відповідала запитам сучасності. Планується надалі оновлювати матеріально-технічну базу, придбати комп'ютери в навчальні кабінети та майстерні.

Згідно затвердженого штатного розпису, в ліцеї передбачено 183 посадових одиниць, з них – 43 педагогічних працівників: викладачів – 18 осіб, майстрів виробничого навчання – 25 осіб, вихователів – 1 особа, методист – 1 особа, адміністративно-управлінський склад - 7 осіб, практичний психолог – 1 особа, соціальний педагог – 1 особа, бібліотекар – 1 особа.

Подамо окремо структурну схему складу працівників Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею [61] (див. рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Структурна схема складу працівників Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею (додаток до типового штатного розпису)

Основне завдання професійного транспортно-металургійного ліцею полягає в підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в галузі транспорту та металургії. Це включає:

- теоретичну підготовку для забезпечення здобувачів освіти необхідними знаннями в галузі транспорту та металургії;
- практичну підготовку для набуття практичних навичок через лабораторні заняття, практикуми та стажування;
- розвиток професійних компетенцій для формування у здобувачів освіти важливих професійних якостей, таких як відповідальність, точність та ініціативність;
- інноваційний підхід із впровадженням новітніх технологій та методів навчання для підготовки фахівців, які відповідають сучасним вимогам ринку праці;
- співпраця з промисловістю та організація навчального процесу у тісній взаємодії з підприємствами галузі для забезпечення актуальності навчальних програм.
- впровадження дистанційного та змішаного навчання для покращення

якості освіти, в умовах військового стану для забезпечення доступності та безперервності навчання.

Реалізація цих важливих завдань дозволяє ліцею готувати спеціалістів, які здатні внести вагомий вклад в розвиток транспорту та металургії в Україні.

Щоб оцінити власну діяльність освітньому закладу, не обов'язково складати таблиці, графіки тощо. Можна скористатися і простими інструментами – наприклад, SWOT-аналізом.

Цей інструмент допоможе нам проаналізувати внутрішні фактори (сильні та слабкі сторони), які впливають, і зовнішні фактори (можливості та загрози), які можуть мати вплив на освітній заклад, а саме на Криворізький професійний транспортно-металургійний ліцей (див. табл. 2.1.).

Таким чином, на часі вкрай необхідне впровадження державних програм і реформ, спрямованих на модернізацію професійної освіти, підвищення її якості та відповідності вимогам ринку праці. Можливо, необхідне поширення дуальної форми навчання, яка поєднує теоретичне навчання в закладах освіти з практичною підготовкою на підприємствах. Покращити становище зможуть і участь у міжнародних проектах і програмах, що сприяє обміну досвідом та впровадженню передових освітніх технологій, отримання необхідних грантів від міжнародних партнерів для оновлення матеріально-технічної бази ліцею та можливості проведення сучасного ремонту аудиторії, санітарно-побутових кімнат, придбання меблів та цифрового обладнання задля поліпшення навчального процесу.

Упровадження інноваційних технологій та методик навчання також підвищить ефективність освітнього процесу. Але, водночас, брак фінансування професійно-технічних закладів, низька якість матеріально-технічної бази впливають на рівень підготовки фахівців. Суспільне сприйняття професійно-технічної освіти як менш престижної порівняно з вищою освітою, значно знижує мотивацію молоді до вступу в такі заклади. Програми навчання ліцею не зовсім відповідають сучасним вимогам роботодавців, що призводить до невідповідності між попитом і пропозицією на ринку праці. Для покращення

ситуації необхідно продовжувати реформи, спрямовані на підвищення якості освіти, залучення інвестицій та підвищення престижу професійно-технічної освіти.

Таблиця 2.1.

SWOT-аналіз системи професійної освіти Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1.Налагоджена тісної співпраця з великими металургійними та залізничними підприємствами міста для допомоги в оновленні матеріалотехнічної бази закладу.</p> <p>2. Висококваліфіковані педагогічні працівники, які беруть активна участь педагогів у науково-методичній роботі на всеукраїнському рівні</p> <p>3. Велика кількість проліцензованих та актуальних на сьогоднішній час професій.</p> <p>4. Більшість здобувачів освіти забезпечені оплачуваними місцями виробничої практики</p> <p>5. Створення навчально-практичного центру розвитку кар'єри</p> <p>6. Впровадження STEM-освіти в КПТМЛ</p>	<p>1. Високий експлуатаційний знос будівлі закладу освіти</p> <p>2. Зношене та морально застаріле навчальне обладнання.</p> <p>3. Відсутній аналіз потреби професій на ринку праці</p> <p>4. Недостатня реалізація державної програми для осіб з особливими потребами</p> <p>5. Тривалі терміни професійної підготовки здобувачів освіти</p> <p>6. Недостатній рівень цифрових компетенцій у педагогічних працівників</p> <p>7. Недостатня підтримка місцевим бюджетом, недостатнє фінансування державо.матеріально-технічної бази навчального закладу.</p> <p>8. Наднизькі темпи впровадженням дуальної освіти</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Запровадження у сфері професійної освіти програм міжнародної допомоги,зокрема EU4Skills, USAID та ПРООН</p> <p>2. Запровадження Міністерством освіти і науки України Фонду розвитку закладів фахової передвищої освіти.</p> <p>3. Перегляд державними агенствами класифікатора професій та спрощення процедури затвердження професійних стандартів</p> <p>4. Організація перенавчання робітничих кадрів великих підприємств міста.</p> <p>5. Впровадження дистанційних платформ навчання у віртуальному просторі</p> <p>6. Прийняття Закону «Про професійну освіту»</p> <p>7. Затребуваність вакансій робітничих професій у місті вища за кількістю вакансій фахівців з вищою освітою</p>	<p>1. Невідповідність існуючих професій реальним потребам ринку праці.</p> <p>2. Вїзд за кордон здобувачів освіти через воєнний стан в країні.</p> <p>2. Значне недофінансування закладу освіти не дає змоги ефективно будувати цілісну регіональну політику в сфері професійної освіти</p> <p>4. Відсутній гуртожиток та в можливість підвозу здобувачів освіти сільської місцевості до закладу освіти.</p> <p>5. Депопуляція металургійної промисловості регіону через воєнний стан призводить до зменшення числа абітурієнтів</p> <p>6. Військове положення обмежує можливості професійно-практичної підготовки робітничих професій в закладі освіти.</p> <p>7. Низька престижність, популярність та мотивація серед сучасної молоді до здобуття робітничих професій</p>

2.2. Аналіз стану сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею до навчальної діяльності

Низька мотивація здобувачів освіти може бути обумовлена різними причинами. По-перше, це відсутність в них чітких цілей, де вони не бачать зв'язку між тим, що вони навчаються, і їх майбутніми планами. По-друге, методи навчання не відповідають їх потребам, і заняття для них можуть бути нудними і нецікавими. Непослідовний підхід або застосування застарілих методик викладання значно знижує їх мотивацію. Іноді здобувачі освіти можуть втратити інтерес до певної теми або предмету, якщо вони вважають його непотрібним або незрозумілим, а брак викликів або нових знань також може призвести до втрати мотивації. По-третє, недостатня взаємодія може зіпсувати їхню мотивацію до навчання, коли здобувачі освіти не відчують підтримки від викладачів або не мають можливості активно спілкуватися з одногрупниками, наприклад, з причини введення карантинних заходів раніше, і в умовах війни зараз. По-четверте, зовнішні чинники також впливають на мотиваційно-ціннісне ставлення здобувачів освіти. Перераховані чинники і особисті проблеми, постійне перебування в стані стресу, недостатня фінансова підтримка або невлаштованість в соціальному середовищі – це лише кілька прикладів, і кожний здобувач освіти може мати свої власні причини низької мотивації. Важливо виявити і розібратися у цих причинах для пошуку відповідних рішень та покращення мотивації.

Проаналізуємо фактори та чинники впливу на мотиваційно-ціннісне ставлення здобувачів освіти з огляду на два вектори організації освітнього процесу, як-от:

- готовність власне педагогічних працівників, які реалізують освітній процес, до використання інноваційних технологій навчання;
- специфіка власне контингенту здобувачів освіти, їх рівень пізнавальної активності та бажання бути активними суб'єктами освітнього процесу.

Наприклад, організація самостійної роботи педагогів із засвоєння

інноваційних педагогічних технологій має ряд проблем, які притаманні системі професійно-технічної освіти, а саме:

1) соціально-економічні умови в Україні: низький рівень заробітної плати педагогів, що гальмує творчий розвиток особистості;

2) відхилення та порушення в професійному розвитку: старіння педагогічного колективу Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею (середній вік викладачів – 51-52 роки, майстрів виробничого навчання – 55 років), що виявляється в низькій мобільності, консерватизмі, нездатності своєчасно адаптовуватися до нових вимог та умов;

3) професійне старіння окремих педагогів, що виявляється в несприйнятті нового, канонізації особистого досвіду;

4) морально-етичне старіння, що виявляється в нав'язуванні власної моралі, невмінні зрозуміти молодь та її смаки;

5) недостатній професіоналізм і кваліфікація значної частини майстрів виробничого навчання, що виявляється у відсутності необхідних моральних і професійних уявлень, засобів і методів праці тощо.

Специфіка ж контингенту здобувачів освіти Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею так само має цілий ряд проблем, на які треба зважати під час упровадження інноваційних педагогічних технологій, а саме:

- низький рівень знань і вмінь;
- відчуження від навчальних цінностей і задач;
- відраза до навчання у значної частини здобувачів освіти ліцею тощо.

З метою оцінки стану сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею, нами було виокремлено завдання щодо аналізу ступеню свідомості під час обрання ними тієї чи іншої спеціальності, вмотивованості та здатності до самопізнання й саморозвитку, рівня зацікавленості в професії задля подальшого професійного розвитку, природної схильності для правильного вибору професійного спрямування та професійної орієнтації.

Свідомий вибір професії може бути лише у тому випадку, коли здобувач освіти є глибоко мотивований та усвідомлює цінність власної праці в обраній професії, реально оцінює можливості та детально проінформований стосовно майбутньої трудової діяльності. Отже, стовідсоткове влучне попадання правильного вибору майбутнього фаху, формує мотиви, як рішучої внутрішньої сили, що спонукають до певних кроків у задоволенні потреби у той, чи іншій діяльності.

Нами було проведено дослідження, на меті якого було з'ясування, які фактори відіграли вирішальну роль у професійному самовизначенні, та які зміни в мотивації вибору професійного майбутнього відбулися із здобувачами освіти вже під час навчання. Для досягнення мети було проведено дослідження із 30 здобувачами освіти третього курсу групи № 20 спеціальності «Провідник пасажирських вагонів» Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею. Головне завдання дослідження – зрозуміти причини демотивації до навчання та безтурботної поведінки, як байдужості та безвідповідальності до власної професійної долі. Інструментами досліджень обрали анкетування та тестування.

Для з'ясування мотивів нами була розроблена авторська анкета (див. Додаток А), де респондентам було запропоновано визначитися із чинниками впливу та за власним вибором, за шкалою мотивів, виставити пріоритетність, згідно якої вони обирали той чи інший фах.

Під час оцінювання мотивів вибору професії враховували: соціальні; моральні; естетичні; пізнавальні; творчі; мотиви, пов'язані зі змістом праці; матеріальні; престижні; утилітарні тощо. Результати анкетування подано на рис.2.2., рис.2.3, а також у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Чинники впливу під час особистого вибору професії

Позиція старших членів родини	Позиція товаришів	Позиція педагогічного колективу	Особисті професійні плани	Нахили	Здібності	Проінформованість	Суспільне визнання	Інші чинники
кат. 1	кат.2	кат.3	кат.4	кат.5	кат. 6	кат. 7	кат. 8	кат. 9
6	4	1	3	2	3	4	4	3
18%	12%	3%	9%	6%	9%	12%	12%	9%

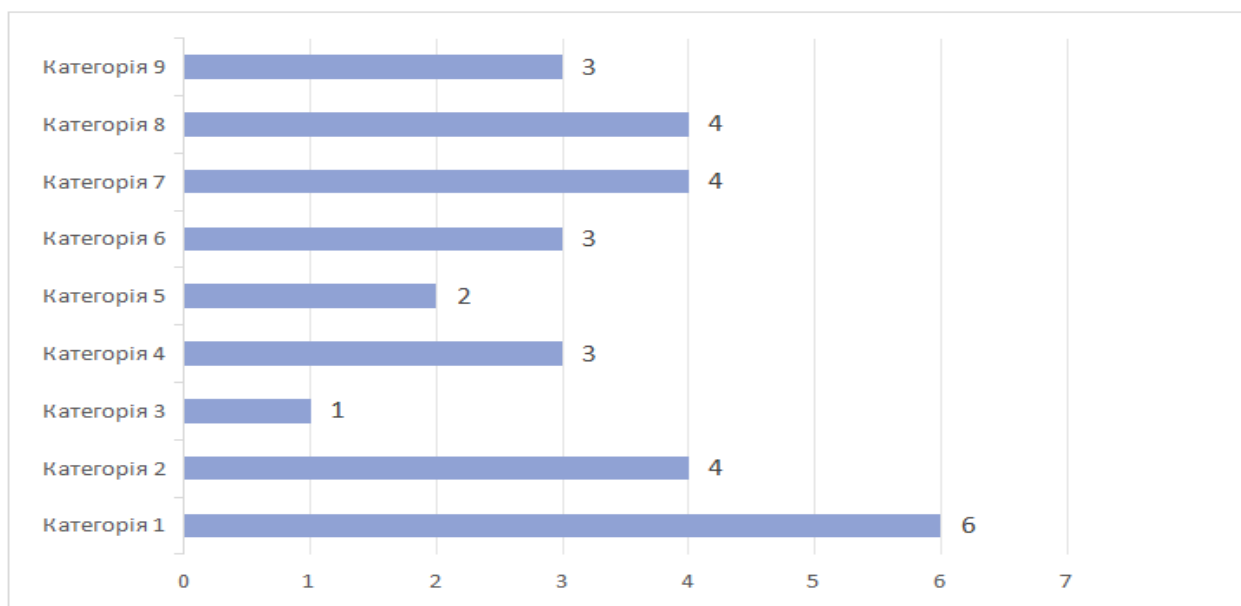

Рис.2.2. Вплив чинників на професійне самовизначення здобувачів освіти.

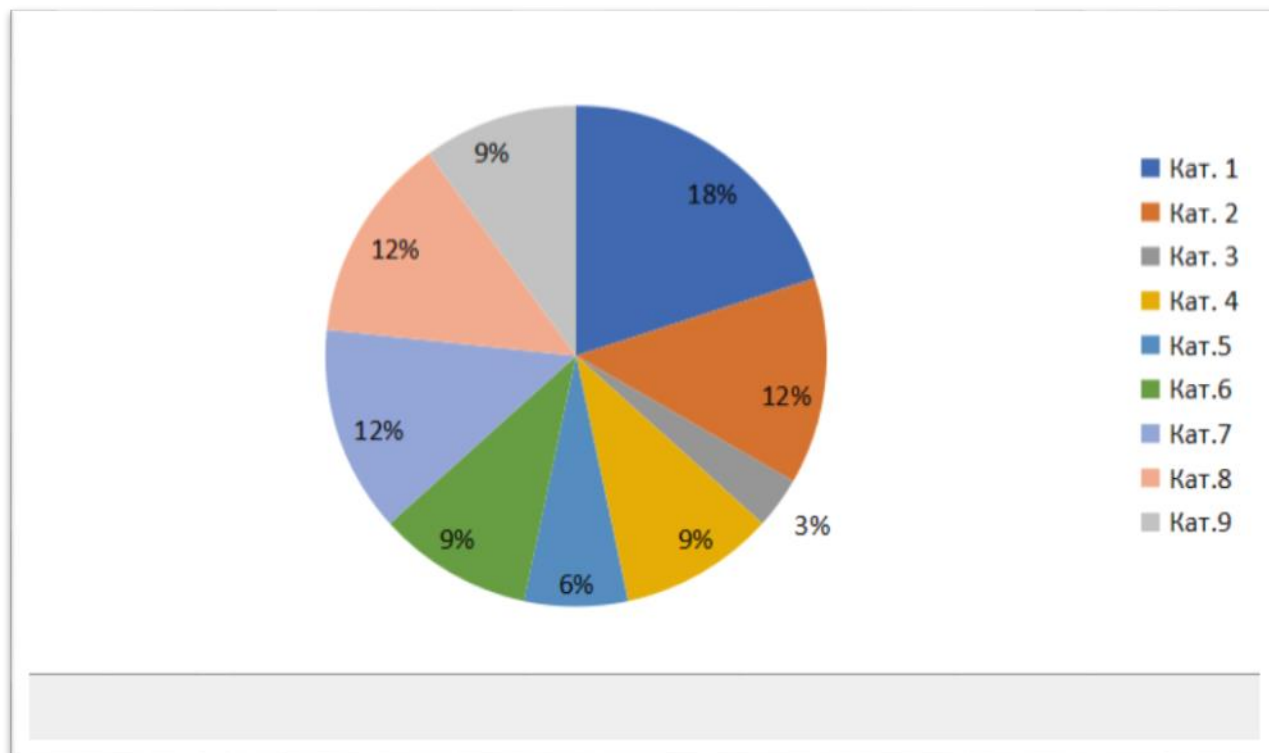

Рис. 2.3. Відсоткові показники оцінювання мотивів вибору професії.

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновки, що найбільш вирішальним чинником при виборі фаху стала позиція батьків (к1), тому більшість респондентів прислухалися при виборі професії саме до думки старших членів родин. Значна частина здобувачів освіти використали саме власні здібності та нахили з майбутньою професією (к6). На цьому ж рівні впливу виявився фактор особистих професійних кар'єрних планів (к4).

Можна стверджувати, що більшість здобувачів свідомо сприйняли вибір майбутнього фаху. Вирішальну роль у небагатьох відіграла поінформованість про зміст майбутньої праці (к7).

На досить низькому рівні врахована позиція педагогічного колективу (к3) та однолітків (к2) тощо.

Також, для емпіричного дослідження рівня вмотивованості здобувачів освіти, корисною стала методика діагностики мотивації до успіху Т. Елерса (див. Додаток Б), яку ми також успішно використали. Це психологічний тест,

який допомагає визначити рівень мотивації людини до досягнення успіху, що складається з 41 питання, на які потрібно відповідати «так» або «ні». Питання спрямовані на виявлення психологічної спрямованості людини на успіх, та її реакції на різні ситуації. За кожну відповідь «так» на певні питання нараховується 1 бал. Тому, чим більше балів, тим є вищим рівень мотивації до успіху. Тест доволі легкий у використанні та швидкий у проходженні. Дана методика базується на наукових дослідженнях та має високу валідність і надійність.

Результати тесту якісно відобразили рівень мотивації серед здобувачів освіти та їх спрямованість до досягнення успіху (див. табл.2.3; рис. 2.4.; рис. 2.5.)

Ця методика допомогла зрозуміти, наскільки здобувачі освіти виявилися психологічно спрямовані на досягнення успіху, і може бути корисною для їх особистого розвитку або в професійній діяльності.

Наступним інструментом для нашого дослідження була використана методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів, розроблена Б. Пашнєвим (див. Додадок В), призначена для визначення основних мотивів, які спонукають учнів до навчання. Дана методика допомогла виявити, що саме мотивує здобувачів освіти у процесі навчання, і може бути корисною в подальшому для викладачів, психологів та батьків.

Таблиця 2.2

Результати тесту в кількісному та процентному співвідношенні

Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху	Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху	Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;	Понад 21 бали: занадто високий рівень мотивації до успіху
7 - 21 %	14 - 42%	6 - 18%	3 - 9%

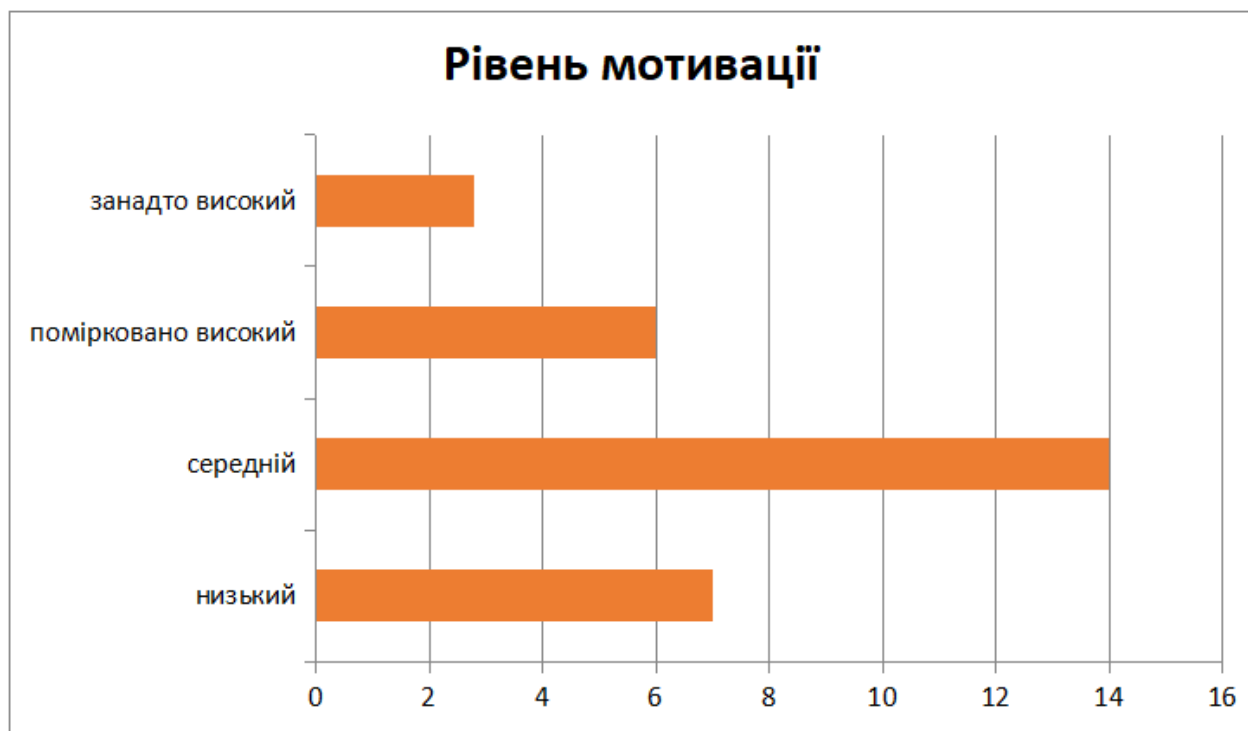

Рис. 2.4. Рівень мотивації в кількісних показниках

Анкета в цій методиці надає змогу шляхом парних виборів вивчити ставлення підлітків до восьми основних мотивів навчальної діяльності. Вона складається з 28 пунктів, кожний з яких містить пари тверджень, які відображають зміст двох із восьми мотивів навчальної діяльності. Анкета сконструйована так, щоб можна було співвідносити вісім основних мотивів навчальної діяльності та виявляти мотиви, яким віддають перевагу.

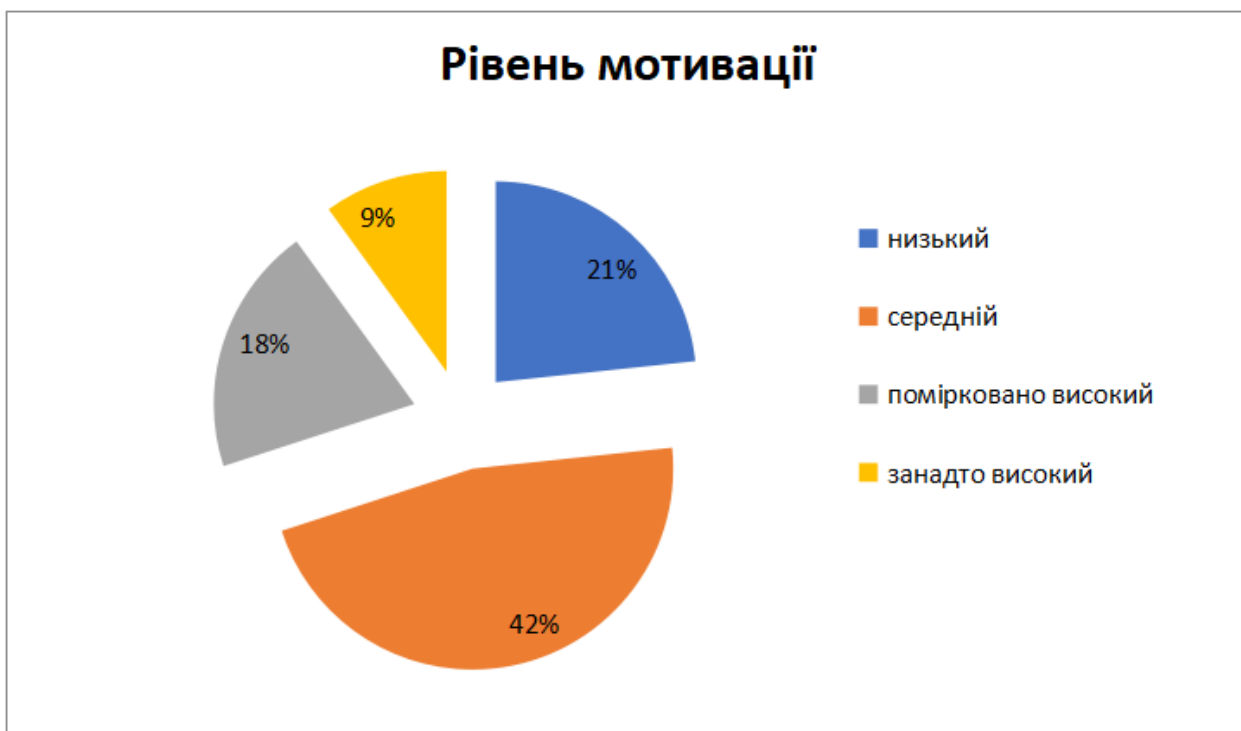

Рис. 2.5. Рівень мотивації в процентному співвідношенні.

Кожен мотив у анкеті позначений літерою алфавіту:

А – мотив зовнішнього примусу, уникнення покарання;

Б – соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності;

В – пізнавальний мотив;

Г – мотив престижу;

Д – мотив матеріального добробуту;

Е – мотив отримання інформації;

Ж – мотив досягнення успіху;

З – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

Таблиця 2.4.

Результати анкетування за методикою Б. Пашнєва

А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З
16	0	4	0	7	0	2	1

Рис. 2.6. Рівень мотивації за методикою Б. Пашнева

Як бачимо, здобувачі освіти під час вибору освітнього закладу та майбутнього фаху, мали зовнішній примус зі сторони батьків, можливо піддалися цьому примусу задля уникнення покарання. І тільки невелика кількість респондентів мала пізнавальний мотив, трохи менше – мотив матеріального добробуту

Результати за методикою Б. Пашнева допомогли вчасно виявити проблеми, пов'язані з мотивацією для можливості надання необхідної підтримки здобувачам освіти з боку педагогічного колективу Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею та створити більш сприятливе навчальне середовище, де кожен підліток відчуває себе цінним і мотивованим до навчання.

Аналізуючи мотиваційне ставлення до навчання серед здобувачів освіти нашого ліцею, важливим фактором впливу є саме навчальне середовище. Потрібно дослідити, чи занадто комфортні умови створені педагогічним колективом ліцею, атмосферу серед самих підлітків. Як інструмент дослідження найкращою виявилася методика для оцінювання рівня шкільної мотивації за Н. Лускановою (див. Додаток Г.). Анкета складається з 10 питань,

які допомагають визначити ставлення здобувачів освіти до ліцею та навчального процесу.

Таблиця 2.5.

Результати анкетування за методикою Н. Лусканової

25-30 балів- високий рівень адаптації	20-24 бали – середній рівень адаптації	15-19 балів – вплив зовнішніх факторів на адаптацію	10-14 балів – низький рівень адаптації	0-9 балів – дезаптація
4	8	7	9	2

Рис. 2.7. Рівень адаптації здобувачів освіти в Криворізькому професійному транспортно-металургійному ліцеї.

Більшість здобувачів освіти серед групи, в якій проводилося опитування, мають середній рівень адаптації. Але, нажаль, є здобувачі освіти, які мають дуже низький рівень адаптації. Ці здобувачі освіти негативно або байдуже ставляться до навчання в ліцеї, в них частіше переважає пригнічений

настрій, вони перебувають в депресивному стані.

Результати дослідження допоможуть педагогам та психологу ліцею провести корегуючі заходи з поліпшення адаптації підлітків, можливо вирішення конфліктних ситуацій серед одногрупників.

Висновки до другого розділу

Проаналізовано діяльність і структуру роботи Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею.

Так на базі ліцею створена задовільна матеріально-технічна база для підготовки робітничих кадрів з професій за напрямками металургійне виробництво та залізничний транспорт, але потребує вкладання значних коштів в оновлення застарілої інфраструктури закладу. Працює відповідний інженерний педагогічний склад, який потребує підвищення рівня цифрової компетентності та впровадження інноваційних технологій, що дозволяє готувати кваліфіковані робітничі кадри на належному рівні.

Проведено дослідження, на меті якого було з'ясування, які фактори відіграли вирішальну роль у професійному самовизначенні, та які зміни в мотивації вибору професійного майбутнього відбулися зі здобувачами освіти вже під час навчання. Для досягнення мети було проведено дослідження із 30 здобувачами освіти третього курсу групи № 20 спеціальності «Провідник пасажирських вагонів» Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею. Інструментами досліджень обрали анкетування та тестування. У результаті проведеного дослідження виокремлено головні причини демотивації до навчання та безтурботної поведінки, як байдужості та безвідповідальності до власної професійної долі, а також стан мотиваційно-ціннісного ставлення до навчальної діяльності тощо.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Психолого-педагогічні умови підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти засобами інноваційних педагогічних технологій

Перше, ніж визначитися з основними психолого-педагогічними умовами, які впливають на рівень мотивації здобувачів освіти, розглянемо сутність самого поняття «умова».

Умова – це обставина або набір обставин, які визначають можливість або необхідність виконання певної дії чи досягнення певного результату.

Навчальні умови – обставини, які впливають на процес навчання, такі як методи викладання, навчальні матеріали, середовище навчання [4].

Психолого-педагогічні умови – це обставини, які сприяють ефективному навчальному процесу та розвитку особистості. Вони включають як психологічні, так і педагогічні аспекти, що забезпечують цілісний і продуктивний освітній процес. Як узагальнений приклад можна подати, такі як: психологічні умови (створення умов, що стимулюють інтерес і бажання вчитися; забезпечення позитивної емоційної атмосфери в навчальному середовищі; врахування індивідуальних особливостей і потреб кожного учня); педагогічні умови (використання ефективних методів і технологій навчання; структурування навчального матеріалу та планування занять; регулярне надання зворотного зв'язку для корекції та підтримки навчального процесу) [там само].

Розглянемо виокремлену нами сукупність психологічно-педагогічних умови, які значно підвищують мотивацію здобувачів освіти й покращують якість навчання та засвоєння ними навчального матеріалу.

Першою умовою є використання технологічності в організації процесу навчання як інструменту стимулювання та мотивації пізнавальної активності здобувачів освіти.

Орієнтовно-пізнавальна діяльність – це процес, спрямований на отримання нових знань та розуміння навколишнього світу. Вона включає кілька ключових етапів:

1) орієнтовний етап, він є початковим, де відбувається ознайомлення з новим матеріалом або ситуацією. На цьому етапі важливо зрозуміти основні характеристики та особливості об'єкта вивчення.

2) пізнавальний етап – на цьому етапі відбувається глибше вивчення та аналіз об'єкта. Це включає сприйняття, запам'ятовування, осмислення та узагальнення інформації.

3) практичний етап характеризується вже застосування отриманих знань на практиці. Це може бути виконання вправ, проведення експериментів або вирішення задач, що допомагає закріпити знання та навички.

4) контрольнo-корегувальний етап включає перевірку правильності виконання завдань та корекція помилок. Це важливий етап для забезпечення точності та повноти засвоєння знань [8].

Орієнтовно-пізнавальна діяльність є основою для розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності у навчанні.

Дуже важливо в сучасному світі освіти розвивати технологічність. Технологічність в освіті означає використання системних методів і сучасних технологій для оптимізації навчального процесу. Це включає в себе різні аспекти, такі як:

1. Педагогічні технології з системним підходом до організації навчального процесу, який включає методи, засоби та прийоми навчання. Педагогічні технології спрямовані на досягнення конкретних освітніх цілей і забезпечення ефективного засвоєння знань.

2. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) з використанням комп'ютерів, інтернету, мультимедійних засобів та інших цифрових технологій

для підтримки та покращення навчального процесу. ІКТ дозволяють створювати інтерактивні навчальні матеріали, проводити дистанційне навчання та забезпечувати доступ до великої кількості інформаційних ресурсів.

3. Інноваційні методи навчання, які включають використання нових підходів, таких як проблемне навчання, проектна діяльність, гейміфікація та інші методи, які сприяють активному залученню здобувачів освіти у навчальний процес і підвищують їхню мотивацію.

4. Адаптивні технології, які дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб і можливостей кожного студента. Вони включають використання адаптивних навчальних програм, персоналізованих навчальних планів та інших засобів, що забезпечують індивідуальний підхід до навчання.

5. Моніторинг та оцінювання з використанням технологій для моніторингу прогресу здобувачів освіти та оцінювання їхніх знань і навичок. Це може включати автоматизовані системи тестування, електронні журнали успішності та інші інструменти, що дозволяють ефективно відстежувати результати навчання [51].

Другою, важливою психолого-педагогічною умовою підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності є *забезпечення методичної та технологічної підтримки педагогічних працівників для підвищення їх рівня готовності використовувати інноваційні технології.*

Світ освіти – це бурхливе море, де постійно з'являються нові острови знань і змінюються течії технологій. Школа вже давно перестала бути статичним місцем, де просто передають інформацію з підручника. Сьогодні це динамічний простір, де учні не просто пасивно слухають, а активно досліджують, створюють і співпрацюють. Адже в сучасному світі, що постійно змінюється, найважливішими навичками є гнучкість, креативність і вміння швидко адаптуватися до нових умов.

Для того щоб здобувачі більше хотіли вчитися і краще розуміли матеріал, підвищувався їх рівень мотиваційно-ціннісного ставлення до навчальної

діяльності вцілому, перш за все потрібно змінити підхід до навчання. Це означає використовувати різні цікаві методи, такі як групові роботи, проекти та сучасні технології. Коли учні самі шукають інформацію, обговорюють її та виконують завдання, вони краще запам'ятовують і вміють застосовувати знання на практиці. Це допомагає їм підготуватися до майбутнього життя і бути успішними.

Окрім цього, доведено, щоб навчання було цікавим і ефективним, потрібно, щоб учні не просто слухали вчителя, а й самі були активними учасниками навчального процесу. Різні інтерактивні методи, такі як дискусії, дебати, проекти, допомагають учням краще розуміти матеріал і розвивати важливі навички, необхідні для успіху в житті. Коли навчання відбувається в формі, наближеній до реального життя, учні краще запам'ятовують інформацію і вміють її застосовувати.

Але, водночас, головним транслятором навчальної інформації для учнів є педагог. І від того, наскільки професійно та педагогічно майстерно він викладає навчальний матеріал буде залежати, чи отримають здобувачів освіти у достатній мірі необхідні знання та уміння, сформуують компетентності тощо. Логічним є висновок про те, що увесь викладацький склад професійно-технічного освітнього закладу має системно і систематично освоювати різноманітні педагогічні технології, й використовувати їх у своїй практичній діяльності тощо.

Чи зможуть учні отримати необхідні знання та навички, творчо використати знання, стати професійними та конкурентоспроможними працівниками, головним чином залежить від якісної подачі основних матеріалів педагогами закладів фахової передвищої освіти. Тому професійні викладачі та майстри галузевої підготовки налаштовані на оволодіння новими педагогічними технологіями та застосування їх у педагогічній діяльності.

Так, дослідниця Л. Комісарова зазначає, що в професійно-технічних закладах освіти потрібно змінити підхід до навчання. Майстри, які навчають робітничих професій, повинні бути не тільки досвідченими фахівцями, але й

вміти ефективно передавати свої знання та вміння учням. Це означає, що вони повинні не тільки добре володіти своєю професією, але й вміти складати чіткий план навчання, підбирати відповідні методи і прийоми, а також створювати сприятливу атмосферу для навчання. Тільки в такому випадку можна підготувати висококваліфікованих робітників [32, с. 30].

Водночас, науковець В. Радкевич підкреслює, що для успішної роботи вчителя професійного училища недостатньо лише володіння знаннями у своїй галузі. Дуже важливо, щоб вчитель вмів ефективно передавати ці знання учням, використовуючи різноманітні методи і прийоми навчання. Крім того, сучасний вчитель повинен постійно розвиватися, вдосконалювати свої навички і бути готовим до змін. Він має бути не тільки фахівцем у своїй галузі, але й педагогом, який вміє створити сприятливу атмосферу для навчання і розвитку учнів [57, с. 7].

Світ інновацій не може оминути навчальні заклади. Інноваційні методи справді стали запорукою спроможності та конкурентоспроможності випускників професійної технічної освіти. У цьому контексті відомий сучасний філософ А. Тоффлер, аналізуючи феномен трансформації сучасного суспільства, зазначав: «Зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя і методів комунікації стрімко формує світ, який вимагає абсолютно нових ідей та аналогій, класифікацій та понять» [59]. Модернізація освітнього контенту насамперед означає оновлення та встановлення нових стандартів, оновлення навчальних програм тощо [22].

Інноваційні процеси в професійній освіті обумовлюють підвищення рівня дидактичних здібностей викладачів та майстрів виробничого навчання, технологізацію освітнього процесу. В саме цей час, А. Щербак досліджує умови технологізації особистісно-орієнтованого освітнього процесу і приходять до висновку, що технологізація передбачає особливе оформлення навчального тексту дидактичних навчальних матеріалів, методичних рекомендації щодо їх використання, види освітнього діалогу, форми контролю за індивідуальним розвитком здобувачів освіти в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Тільки при реалізації принципу суб'єктності в освіті можна говорити про особистісно-орієнтованих методиках [72, с. 13].

В. Паржницький також звертає увагу на специфічні особливості впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес вищих спеціалізованих навчальних закладів. Дослідник класифікує освітні технології за напрямками: мотиваційні, діяльнісні та управлінські [48, с. 65].

Педагогічний колектив Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею схиляється до чисельних висновків науковців про необхідність впровадження інноваційної педагогічної діяльності з застосування передових інноваційних методів та технологій, що доказали свою ефективність. Переосмислення ролі інноваційних технологій для викладачів та майстрів виробничого навчання та допоможе в досягненні результативності процесу навчання, у виборі пріоритетних критеріїв для оновлення змісту професійної освіти та переформатування навчально-виробничого процесу тощо.

Одним з напрямків науково-дослідної діяльності викладачів та майстрів виробничого навчання є розробка і практична перевірка в реальному часі педагогічних технологій, запропонованих інноваційних педагогічних і методичних комплексів. Основними напрямками вдосконалення освітнього процесу Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею повинен стати пошук принципово нових методів і технологій, що дають особливі переваги особистісно-орієнтованим, розвиваючим, активним та інтерактивним методам і формам організації навчального процесу, при яких освітній процес протікає на основі постійної активної взаємодії студентства з викладацьким складом.

Третьою, запропонованою нами, психолого-педагогічною умовою є *активне залучення у процес навчання здобувачів освіти.*

Спираючись на досвіді як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, можна зазначити, що якнайбільше продуктивними педагогічними технологіями, які ефективно зарекомендували себе в системі закладів фахової передвищої освіти є такі педагогічні технології, це кооперативне та проектне

навчання.

В останні роки педагоги активно почали застосовувати в навчальному процесі такі методи навчання, як командні ігри, тести, тренінги та групові дослідження. Уміння застосовувати практично набуті знання здобувачами освіти допомагають ділові та рольові ігри. В групових дослідженнях завдяки пошуковим зусиллям, під час проведення практичних занять, здобувачі освіти опрацьовують життєві ситуації, навчаються використовувати здобуті знання у професійній сфері та шукати оптимальні шляхи вирішення проблематики, працювати в команді та самостійно, приймати важливі рішення, розвивати творчу та пізнавальну активність, вчать мислити логічно та критично.

Особистісно орієнтована педагогічна технологія містить важливий компонент, як особистісно орієнтована педагогічна ситуація. Викладачем заздалегідь складаються такі умови в навчальному процесі, що здобувач освіти сам шукає оптимальні шляхи застосування рішення виконання завдання, пристосовує до індивідуальних психо-фізичних можливостей, рівнем особистої цілеспрямованості, розвитку природних здібностей та зацікавленостей. Викладачі, що вміло поєднують як індивідуальну, так і групову форму організації навчальної діяльності, досягають значно більших успіхів у навчанні здобувачів освіти, за рахунок проведення більш ефективних та продуктивних занять.

Цікавою є теорія автономії та самовизначення особистості в роботах Е. Десі і Р. Райана, та напрацюваннях К. Роджерса під загальною назвою: «Вчитися бути вільним» [65, с. 218]. За теорією автономії, здатність до самовизначення та повної реалізації особистості в процесі навчання формується на основі проведення мотиваційного діалогу між викладачем та здобувачем освіти. Мотиваційний діалог повинен включати головні аксіоми, такі як [там само]:

1. «Викладач повинен вміти «чути» і розуміти інтереси студента, проговорювати це, щоб підліток вчився формулювати свої почуття та бажання.

2. Здобувач освіти має вчитися особисто приймати важливі рішення та вчитися брати на себе відповідальність. Головним завданням викладача буде показати всі можливі наслідки кожного окремого випадку, при прийнятті того чи іншого рішення, та допомогти зробити правильний вибір.

3. Мотиваційний діалог самого здобувача освіти повинен бути почутим та сприйняти ним, має впливати на подальші умови прийняття важливих рішень, вчитися казати «так» чи «ні», звільнятися від впливу внутрішніх імпульсивних та несвідомих бажань.

4. Мотиваційний діалог має вчити домовлятися, шукати спільне прийняття рішень для задоволення інтересів обох сторін.

5. Викладач засобом мотиваційного діалогу має вчити здобувачів освіти дотримуватися ухваленого рішення та допомагати доводити справу до кінця.

Мотиваційний діалог Е. Десі та Р. Райана доповнює теорію мотивації до навчання К. Роджерса. Спираючись на дані отриманих досліджень в галузі психотерапії щодо умов сприяння розвитку людини в частині навчання «дозволити свободу в освіті», К. Роджерс виділяв такі важливі умови, які, як на його думку, найефективніше мотивують студентство до навчання [65, с. 220]:

1) зустріч із проблемою, як з вагомим об'єктом для того, хто навчається;

2) можливість мати вибір власного шляху свого навчання, який побудований на довірі до можливостей людини.;

3) важливість ролі викладача у здатності толерантно сприймати та цінувати різні думки студента, розуміти його реакції, щирість та справжність; не нав'язливо заохочувати навчатися бути вільними, вдало поєднуючи свободу з відповідальністю. В даному випадку, викладач відходить від традиційних поурочних занять, оцінювання, системи контролю та обов'язкової критики [там само].

Досить ефективно зарекомендувала себе система розвивального навчання з активним залучення здобувачів освіти в освітній процес фахової передвищої освіти. При цьому слід звертати увагу не тільки на розвиток умінь

та навичок, а й на інтелектуальні та психічні зміни, вміння критично мислити. Інформаційно-розвивальні технології передбачають: викладання теоретичного матеріалу під час проведення навчального заняття, організацію самостійної роботи з вивчення нових знань з теоретичних засад, активного використання комп'ютерних та мультимедійних засобів навчання, впровадження розвивальних технологій, які спрямовані на професійний розвиток майбутніх творчих фахівця, здатних на вирішення проблемних виробничих ситуацій. До таких технологій відноситься проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з функцією дослідництва, групові та рольові ігри.

Не менш ефективною в підвищенні мотивації до активного залучення в процес навчання є використання викладачем педагогічної технології «Створення ситуації успіху», в основі якої лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання [60].

Ситуація успіху – це свідоме створення позитивного психічного стану задоволення здобувача освіти. Дана технологія виявилася досить ефективною в будь-якій освітній системі, особливо у професійній підготовці майбутніх фахівців, оскільки спрямована на підготовку професіонала, який здатен в майбутньому на досить високому рівні розв'язувати виробничі завдання.

Всі вище зазначені технології на нашу думку передбачають здійснення моделювання майбутньої професійної діяльності, організації пошуково-дослідницької роботи, проведення аналізу виробничих ситуацій при розв'язанні ситуативних виробничих проблем, вміння працювати в команді завдяки активного використання в процесі навчання ділових та рольових ігор [там само].

В умовах стрімкого розвитку світу та його технологічності, з метою підготовки високо кваліфікованих фахівців конкурентоздатних на ринку праці, важлива мобільність та відпрацювання випереджувальної стратегії розвитку системи профільної технічної освіти. Це передбачає, перш за все, підвищення якості самої професійної освіти, змістом якої стають інноваційні технології

навчання, відповідне матеріально-технічне забезпечення, кадровий потенціал, тобто створення особливих умов, що дозволять запровадити якісні зміни в навчальному процесі професійно-технічних закладів для формування професійних та соціальних компетентностей майбутніх компетентностей.

3.2. Методичні рекомендації щодо впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання задля підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності

Задля підвищення мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти необхідно використовувати такі технології навчання, які допомогли б створити більш ефективне та привабливе навчальне середовище, де кожний здобувач освіти міг би якнайбільше розкрити свій потенціал. Ми вважаємо, що використання саме інтерактивних особистісно орієнтованих інноваційних технологій навчання може значно покращити мотивацію та залученість здобувачів освіти в освітній процес.

Інтерактивні особистісні орієнтовані технології навчання базуються на активній участі здобувачів на навчальному процесі, враховуючи їх індивідуальні потреби та особливості.

Давайте детальніше розглянемо сутність рольових та ділових ігор в контексті інтерактивних особистісно орієнтованих технологій.

В науковій літературі дослідники гру відносять до форми активних дій та взаємодій людини, під час яких досягається вільне самовиявлення особистості, відкритою до оточуючого світу [56]. Гра, як спосіб змагання, відтворює важливі норми життя людини, що забезпечують її пізнання та засвоєння предметного матеріалу, розвиток інтелектуальної, психо-емоційної та моральної складової особистості.

Практичне застосування педагогічної гри залежить від багатьох соціально-економічних та історичних факторів. Сама гра в освітньому просторі розвивалася від стихійного та хаотично викладання з досить простими

навчальними функціями, та з часом набула більш складної та диференційованої форми вирішення загальних чи специфічних навчальних завдань.

Виходячи з особливостей та еволюційного розвитку ігрової діяльності людини, дослідники визначилися з місцем гри в житті кожного :

1. Насамперед це ідея, визначення та дотримання основних правила ігри. Ці постулати передалися нам з поколінь, є культурним набутком та народними традиціями кожної, окремо взятої держави, допомагають наступним поколінням адаптуватися під зміни всесвіту та мають історичне значення.

2. Гра є потужним інструментом соціалізації. В процесі гри особистість освоює соціальні ролі, норми поведінки, цінності. Через ігри відбувається передача культурного досвіду від покоління до покоління, формується особистість. Таким чином, гра є невід'ємною частиною процесу становлення людини як соціальної істоти.

3. В іграх відбувається комунікативне спілкування дітей, складається певний зв'язок та формується адаптація до колективу, як соціально важливої групи суспільства, де гра набуває вже соціальної значущості.

4. Участь гравців в колективі при активних змагальних діях та отриманні різних результатів, для одної групи це позитивні, для іншої негативні, виробляють певні манери поведінки, неприйнятні для інших соціальних груп. Участь у таких колективних іграх сприяє рівню адаптованості та підвищенню індивідуальної психологічної стресової стійкості особистості до різних змін у навколишньому світі, так гра набуває особистісного значення [15].

Західні дослідники виокремили імпровізовану форму гри (play) та гру з організацією жорстких правил (game). Якщо Play містить елементи вільної творчості, надає гравцю певну поведінкову свободу, тоді як game значно обмежує встановленими правилами, але націлено суто на виграш, що структурує взаємодії форму змагань [там само].

Дослідженню особливостей ігрової діяльності присвятили свої роботи багато відомих західних вчених. Але все ж таки першої спроби системного вивчення гри як особливої форми діяльності здійснив німецький вчений

К. Гросс наприкінці XIX століття. Саме він вважав гру як прояв людських інстинктів в майбутній боротьби за виживання.

Німецький же психолог К. Бюлер визначав функцію гри, як способу отримання «функціонального задоволення».

Послідовники З. Фрейда з головних функцій гри виокремлюють впливи інстинктів та надихань.

Всі описані та досліджені раніше функції гри базувалися суто на біологічній природі походження ігрової діяльності [68].

І тільки Й. Гейзінга першим довів наскрізність функції ігрової діяльності в розвитку культури людства: від мистецтва і науки до політики та військової справи [там само].

Психологи впевнені, що саме через гру відбувається формування довільної поведінки людини, особливо в моменті примірювання на собі та обиранні будь-якої ролі

Тому, підсумком в детальному розгляданні поняття гри та її загальних функцій, ми визначили, що вона має біологічну основу в психіці і свідомості людини, але розвитку набуває завдяки історичним та соціально-економічним чинникам, які впливають таки на розвивальний ефект і може використовуватись для вирішення педагогічних завдань в освітньому просторі.

В навчально-виховному процесі закладів професійно технічної освіти, гра, як форма інтерактивної педагогічної технології, може виконувати загально педагогічні функції:

1. Навчальну, з застосуванням дидактичних ігор, у процесі яких формується концентрація уваги здобувачів освіти до певного предмета, будується активна взаємодія спілкування з більш якісним засвоєнням навчального матеріалу.

2. Виховну, з можливістю передбачати та оцінювати дії людини, допомагає скорегувати поведінку та сформувати навички поведінки в різних життєвих ситуаціях.

3. Розвивальну, де завдяки використанню дидактичних ігор, відбувається

розвиток критичного та логічного мислення, пам'яті та концентрації уваги уваги, здатності до аналізу та корегуванню отриманих результатів, кращому сприйманню нової інформації, вдосконаленню умінь та навичок, формуванні спостережливості та вміння обґрунтовувати власні думки.

Крім цього, саме командна гра, як доводить В. Гобунова [15], виконує специфічні комунікативні функції, так як об'єднує здобувачів освіти у ігрову командну групу, в якій спільними зусиллями вирішується надане ігрове завдання. Засобами ігрових педагогічних технологій, відбувається активний обмін думками всередині колективу та гравці набувають навичок в культурному спілкуванні, і як наслідок – відбувається поведінкове корегування особистості. Важлива функція командної гри – це, перш за все, комунікативний обмін досвідом та важливої інформації між всіма учасниками ігрового процесу, знімаючи емоційне та інформативне напруження від інтенсивного навчання.

При чому, завдяки змінам психо-емоційного стану здобувача освіти, під час активно фази ігрової діяльності, відбувається продуктивне засвоєння поданого навчального матеріалу через створення сприятливих умов прояву позитивних емоцій та якісного перетворення навчального часу. Дидактична гра – це перш за все змагання, де головними сприятливими чинниками виступають гумор, оригінальність, нестандартність прийнятих рішень і відповідей [15].

У сучасній українській педагогіці бракує практичних розробок занять в формі активних ігор, які могли б застосовуватись в освітньому процесі закладів професійної технічної освіти, а серед описаних переважають інтелектуальні та рольові. При цьому, всі вони копіюють вже дуже відомі телевізійні проєкти – «Поле чудес», «Брейн-ринг», «Круглий стіл», «Що? Де? Коли?», чи виступають у вигляді всіляких сканвордів, кросвордів, чайнвордів, ребусів та квестів тощо.

Розглянемо авторську методичну розробку навчального заняття з використанням сучасних ігрових педагогічних технологій.

Застосування методичної розробки даного відкритого заняття сприятиме вдосконалення психолого-професійної компетентності здобувачів освіти в закладах професійної технічної освіти. Навчальне заняття містить дві головні частини – теоретичну та практичну. Подача навчального матеріалу надається окремими блоками, що мають загальні підтеми. Розгляд блоку починається з теоретичного викладу матеріалу за допомогою наочних засобів навчання (ноутбук, проектор, інтерактивна дошка). У теоретичній частині подається матеріал професійних компетентностей провідника пасажирських вагонів.

Програма

Відкритого інтерактивного заняття з виробничого навчання за професією
«Провідник пасажирських вагонів» на тему
«Моя професія-залізничник!»

Мета: Відкрите заняття зробити набагато цікавішим, використовуючи інноваційні ігрові технології та сучасні засоби навчання. Покращити сприйняття інформації, яка буде підтверджено переглядом відео, чи слайдшоу на екрані проектора чи ноутбука. За допомогою сучасних новаційних ігрових технологій навчання перетворити традиційну лекцію на цікаву мандрівку за предметом, донести до слухачів важливу та корисну інформацію для більш легкого засвоєння ними навчального матеріалу доступними методами.

Завдання: Використовуючи ігрові та мультимедійні технології навчання, досягнути максимально якісного засвоєння теоретичного матеріалу та опанування професійних технічних навичок .

План заняття:

Блок №1 Будова пасажирського вагону. Дії провідника в нестандартних ситуаціях. Сигнали.

Теоретична частина: візуалізована подача матеріалу за допомогою ноутбуку.

Практична частина:

1. Командна гра «Збери вузол вагона» (3-5хв.)
2. Мозковий штурм командної гри «Брейн-ринг» (3-5 хв)
3. Інтелектуальна гра «Я-Винахідник! (3-5хв.)
4. Рольва командна гра «Крокодил» (5-6хв.)

Блок №2 Обслуговування пасажирів на шляху прямування. Підготовка вагона до рейсу.

Теоретична частина: візуалізована подача матеріалу за допомогою ноутбуку.

Практична частина:

1. Гра-вікторина «Перший мільйон» (15 -20 хв.)
2. Квест-гра «Станція залізнична кулінарія» (3-5 хв)

Блок №3 Психологія спілкування з пасажирами.

Теоретична частина: візуалізована подача матеріалу за допомогою ноутбуку.

Практична частина:

1. Психологічна вправа «Обговорення ситуації» (3-5хв)
2. Вправа «Агресія» (10хв)

Висновок

1. Командна гра «Збери коллаж» (5-10хв.)
2. Домашнє завдання «Змонтуй свою професію в ТІК-ТОК»

Оцінка

Прогнозований результат: Здобувач освіти повинен засвоїти певний теоретичний технічний матеріал, оволодіти певними технічними навичками і, завдяки сучасним методам та технологіям навчання, досягнути поставленої перед собою мети.

Командна гра «Збери вузол вагона» (3-5хв.)

Мета: ознайомити набувачів з загальними вузлами пасажирського вагона та їх складовими деталями; сприяти формуванню мотивації до навчання та саморозвитку; покращувати комунікативні якості учасників, вміння працювати

у випадковому колективі.

Матеріали: картки з написами загальних вузлів «Буксовий вузол», «Гальма», «Візок», «Автозчепка» та картки з деталями до них. Кількість карток загальних вузлів відповідає кількості груп. Орієнтовна кількість карток деталей відповідає кількості складових частин самих вузлів.

Хід роботи: Розставте по класу по одному учаснику з 4-х груп з табличками назв загальних вузлів вагонів з такими ж написами. Після чого, учасники відповідної групи за допомогою назв карток деталей складають свій вузол. Поясніть, що завдання кожної групи полягає у тому, щоб якомога швидше зібрати вузол вагона.

Мозковий штурм командної гри «Брейн-ринг» (3-5 хв)

Мета: підвести підлітків до детального обговорення дій провідника в нестандартних ситуацій, що можуть виникнути на шляху прямування;

Хід роботи: Майстер об'єднує учасників у міні-групи по 3-4 особи. Попередньо уточнюється поставлене завдання. Лідери для своєї команди обирають нестандартну ситуацію. Члени міні-груп обговорюють детально дію провідника та всієї поїзної бригади при виникненні нестандартної ситуації з відповідним сигналом тривоги. Через 3-5 хвилин представник кожної групи презентує результати. Далі відбувається колективне обговорення правильних та помилкових дій, акцентується увага на схожості та відмінності.

Інтелектуальна гра «Я-Винахідник! (3-5хв.)

Мета: Набувачі освіти повинні уявити себе винахідниками для виявлення їх технічних інженерних здібностей. Запевнити слухачів, що зробити щось корисне для людства може кожен! Головне – захотіти та жваво взятися за справу. Запропонуйте учасникам уявити, що вони – винахідники, які мають покращити життя пасажирів і вдосконалити сервіс обслуговування в поїздах. Для цього вони мають вигадати новий пристрій в вагоні, або вдосконалити вже існуючий, та прорекламувати його.

Хід роботи: Обєднайте здобувачів у групи по 3-5 осіб та запропонуйте подумати над тим, що саме вони могли б зробити. Нехай пропонують

найнеймовірші ідеї, адже головне – фантазія! Якщо ж учням буде складно, можна поставити низку запитань, які допоможуть зорієнтуватися:

1. Чого не вистачає особисто вам?
2. Яка річ могла би значно покращити ваше життя?
3. Як ви гадаєте, така річ уже існує?
4. Навіть якщо вона вже існує, можливо, її можна покращити?
5. Як ви гадаєте, чого не вистачає не лише вам особисто, а й вашим товаришам та рідним?

Рольва командна гра «Крокодил» (5-6хв.)

Мета: Сформувати в усвідомленні здобувача освіти значення професії провідника в структурі всієї залізниці, акцентувати увагу на важливість тісної взаємодії та співпраці між всіма залізничниками. Сформувати в уяві майбутнього спеціаліста, що він стане невід'ємною частинкою великого залізничного світу.

Хід роботи: Майстер об'єднує учасників у міні-групи по 3-4 особи. Лідери для своєї команди обирають по одному учаснику зі своїх команд. На голову обраним учасникам вдягають пілотку з наліпкою, на якій вказана будь-яка залізнична професія. Написи на кепках бачать лише члени міні-груп. Обрані учасники повинні вгадати ці професії шляхом задавання питань членам своїх команд. Наприклад: хто я? Яка моя основна функція? Я працюю на перегоні? Я працівник вокзалу? Учасники можуть відповідати тільки «Так» чи «Ні».

Блок №2 Обслуговування пасажирів на шляху прямування. Підготовка вагона до рейсу.

1. **Теоретична частина.**
2. **Практична частина.**

Гра-вікторина «Перший мільйон» (15 -20 хв.)

Мета: систематизувати отримані знання щодо посадової інструкції провідника пасажирських вагонів, вміти використовувати її при підготовці робочого місця, на шляху прямування та пунктах оберту пасажирських вагонів.

Хід роботи: Лідери команд обирають по одному учаснику. Група підтримки має право протягом усієї гри дати відповідь на запит учасника: «Допомога друзів» і «Допомога залу», коли учасники своєї команди не можуть надати правильну відповідь. Розділити питання за складністю на III тури.

Квест-гра «Станція залізнична кулінарія» (3-5 хв)

Мета: За допомогою жанру інтелектуально-логічних ігор при розгадуванні різноманітних загадок, пошуку відповідей на запитання, виконати поставленні майстром завдання.

Хід роботи: Серед наданих в таблиці літер необхідно знайти і скласти слова:

Відповідь:

А	Р	А	П	Л	О	М	Б	А	Й	Ф	Я	К	Е	Е
В	К	И	П	Я	Т	И	Л	Ь	Н	И	К	Л	Ь	Б
Г	Е	Н	Е	Р	А	Т	О	Р	В	Ц	І	В	У	Л
Ц	П	А	Н	Т	О	Г	Р	А	Ф	В	И	И	Н	Я
У	В	І	В	К	П	Е	Е	Р	Б	У	К	С	А	М
К	П	Р	И	В	О	Д	И	Ц	О	Ц	Е	Т	К	Й
І	Г	Р	А	Ф	І	Н	І	Г	Р	В	П	П	А	О
Ц	А	Р	Н	Л	Ш	У	У	А	К	У	Б	А	М	Л
П	П	Ж	Е	Л	Е	Б	И	Л	В	Й	У	П	Р	І
Е	Г	Ф	І	В	А	П	Е	Ь	А	І	Й	Р	О	Х
Р	О	Ц	И	Б	У	Л	Я	М	З	А	І	И	Л	Т
Е	Е	Т	И	М	В	І	О	А	Е	А	П	К	М	А
Ц	Ж	Т	О	Р	Т	В	И	Н	О	Г	Р	А	Д	Р
Ь	Ф	І	В	А	П	Р	О	Л	Д	Ж	Є	Я	В	Л
Б	У	Р	Я	К	У	У	П	Х	Л	І	Б	Н	А	Т

Блок №3 Психологія спілкування з пасажиром.

1. Теоретична частина.
2. Практична частина.

Психологічна вправа «Обговорення ситуації» (3-5хв.)

Мета: Визвати у аудиторії емоцію, яка допоможе визначити психологічну поведінку працівників сфери обслуговування, показати на прикладі переглянутого короткометражного фільму «Чорні кульки» вплив

негативних емоцій людини на взаємодію з оточуючим світом.

Хід роботи: Запропонуйте здобувачам освіти разом переглянути короткометражний фільм та дайте в групи на обговорення варіанти можливих наслідків передачі негативних емоцій провідниками всім учасникам процесу перевезення. Кожна група має запропонувати щонайменше три варіанти можливих дій у цій ситуації, а також позитивні та негативні наслідки кожного з варіантів.

Варіанти дій	Наслідки	
	Позитивні	Негативні
Варіант 1.		
Варіант 2.		
Варіант 3.		
Варіант...		

На виконання роботи відводиться загального часу 15 хвилин. Запропонуйте учасникам позначити той варіант поведінки, яку б вони обрали в описаній ситуації. Заохотьте здобувачів освіти пояснити, чому вони обрали саме ці варіанти: які мали б вони обрати, та які насправді обрали та проведіть заключні обговорення самої проблематики правил психологічної етики спілкування з пасажиром та вирішення конфліктних ситуацій.

Вправа «Агресія» (5-10хв.)

Вступне слово майстра:

Агресія дійсно викликає страждання, принижуючи гідність та заниження самооцінки людини. Прояви агресивно направленої поведінки руйнують всіх залучених учасників, як тих, що направляють свою агресію, так і жертв. Що приймають її. У нашому випадку розглянемо відносини провідника з пасажиром. Якщо поглянути на статистику конфліктних ситуацій, правильний вихід з них має дуже значний позитивний результат в подальшій роботі самого

провідника пасажирських вагонів.

Мета: Спроба здобувачів освіти розібратися у складних ситуаціях взаємодії пасажира та провідника, що часто не виправдано супроводжуються агресією.

Хід роботи: За допомогою одного з різновидів інтеративних педагогічних технологій, а саме мозкового штурму детально обговорить сутність поняття «агресія». Протягом короткого обмеженого часу, гравці повинні назвати асоціативні слова наданого поняття, що саме важливе, вони повинні бути першими, що спали на думку.

Майстер виробничого навчання фіксує всі записи понять, які дійсно відповідають поняттю агресії. Другим етапом стане пояснення відповідальності за нанесення фізичної або психологічної шкоди іншій людині, або групі осіб, Майстер пропонує навести приклади агресивної поведінки стосовно пасажирів та поміркувати про причини виникнення такої поведінки. Здобувачам освіти пропонується навести приклади проявів агресії та їх наслідків, зі свого життя.

Висновок до відкритого заняття

Вступне слово майстра

Провідник пасажирських вагона – це один з головних службових працівників залізниці, основною функцією якого є обслуговування пасажирів і на всьому шляху прямування поїзда.

Професія провідника завжди вважалася самою цікавою та романтичною. Адже це й не дивно, бо головною специфікою вами обраної професії, насамперед, є численні подорожі та знайомитися з новими місцями та людьми.

Але, за легкою авантюристією та романтизмом, скривається важка праця з виконанням дуже широкого кола посадових обов'язків для організації комфортного перебування пасажирів під час поїздки.

Командна гра «Збери колаж» (5-10хв.).

Мета: Сформувати в усвідомленні здобувачів освіти багатогранність образу провідника. Професія провідника-це своєрідний колаж із багатьох професій.

Хід роботи: Майстер об'єднує учасників у міні-групи по 5-6 осіб. Заздалегідь готуються кольорові картки із назвою та малюнками професій: «Продавець», «психолог», «медичний працівник», «столяр», «електрик», «аніматор», «бармен» та інше. Учасники по черзі з кожної групи обирають картку і складають загальний образ провідника, пояснюючи свій вибір.

Домашнє завдання «Змонтуй свою професію в ТІК-ТОК»

Мета: Життя складається з дрібниць, як і професія, що обираєш на все життя. Довести дослухачів, що професія провідник складається з багатьох деталей, притаманних тільки цій спеціальності: Підстаканники, папка для квитків, формений одяг, вигляд з вікна вагона та інше.

Хід роботи: Майстер лідерам команд заздалегідь надає домашнє завдання. Здобувачі освіти, за допомогою своїх гаджетів, повинні створити кліп-нарізку з асоціативними картинками професії провідника пасажирських вагонів із любим звуковим чи пісенним супроводом. Кожна команда представляє свою роботу і колективно визначають переможця.

Ігрові технології навчання відіграють важливу роль у підготовці майбутніх залізничників. Вони сприяють розвитку професійних навичок, критичного мислення та комунікативних здібностей. Ігрові технології дозволяють студентам застосовувати теоретичні знання в симульованих реальних ситуаціях, що допомагає краще зрозуміти і запам'ятати матеріал.

Через ігрові сценарії здобувачі освіти вчаться аналізувати ситуації, приймати рішення та вирішувати проблеми, що є важливими навичками для роботи на залізниці.

Також, багато ігор вимагають співпраці та комунікації між учасниками, що сприяє розвитку командних навичок і вміння працювати в колективі.

Ігрові елементи в навчанні роблять практичні заняття більш цікавими і захоплюючими, що значною мірою підвищує мотивацію студентів до навчання.

Використання ігрових технологій у навчанні майбутніх залізничників допомагає створити інтерактивне та ефективне навчальне середовище, яке готує здобувачів освіти до реальних викликів у їхній професійній діяльності.

Висновки до третього розділу

Отже, нами було виокремлено та теоретично обґрунтовано сукупність психологічно-педагогічних умови, які підвищуватимуть рівень мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти в цілому й покращуватимуть якість навчання та засвоєння ними навчального матеріалу зокрема.

Першою умовою для ефективності навчального процесу є використання технологічності в організації процесу навчання як інструменту стимулювання та мотивації пізнавальної активності здобувачів освіти.

Другою, не менш важливою психолого-педагогічною умовою є підвищення рівня мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності є забезпечення методичної та технологічної підтримки самих педагогічних працівників для підвищення їх рівня готовності використовувати інноваційні технології.

Третьою, психолого-педагогічною умовою є активне залучення у навчальний процес самих здобувачів освіти.

Також, задля підвищення мотиваційно-ціннісного ставлення здобувачів освіти, розглянули інтерактивні особистісні орієнтовані технології навчання, які базуються на активній участі здобувачів освіти у навчальному процесі, враховуючи їх індивідуальні потреби та особливості. Детально розглянули рольові та імітаційні ігри, як технологію інтерактивного практичного навчання, де кожний здобувач освіти зміг би якнайкраще розкрити свій потенціал.

Подано та деталізовано авторську методичну розробку навчального заняття з використанням сучасних ігрових педагогічних технологій. За допомогою сучасних інноваційних ігрових технологій навчання перетворено традиційну лекцію на цікаву мандрівку за предметом тощо.

ВИСНОВКИ

Нові виклики суспільства через стрімкий розвиток цифрових технологій та світової технологічності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, спровокували інтенсивний пошук нових методик та нетрадиційних підходів в системі української освіти.

Система професійної освіти також не залишилася без певної уваги. Створення сприятливих умов для інноваційного розвитку національної системи професійної технічної освіти повинно стати одним з пріоритетних напрямків національної політики України.

Модернізація та інтенсивний розвиток сучасної освіти вимагає впровадження інноваційних педагогічних технологій, головною метою яких є формування високого рівня мотивації здобувачів освіти, виховання в них творчої особистості в інтелектуальному та емоційному вимірах.

У ході дослідження проблеми розвитку формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців до навчальної діяльності засобами інноваційних технологій навчання нами було:

1. Проведено аналіз науково-педагогічних підходів до розкриття змісту таких ключових понять, як «мотив», «мотивація», «мотиваційне ставлення», «мотиваційно-ціннісне ставлення до навчання» для розуміння процесу формування вмотивованої та творчої особистості здобувача освіти в процесі професійного навчання.

2. Проаналізовано діяльність і структуру роботи Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею на можливість внесення певних коригувань в освітній процес шляхом упровадження інноваційних технологій навчання.

3. Проведено дослідження, на меті якого було з'ясування, які фактори відіграли вирішальну роль у професійному самовизначенні та які зміни в мотивації вибору професійного майбутнього відбулися із здобувачами освіти вже під час навчання. Для досягнення мети було проведено дослідження із 30

здобувачами освіти третього курсу групи №20 спеціальності «Провідник пасажирських вагонів» Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею. У результаті проведеного дослідження визначено причини демотивації до навчання та безтурботної поведінки, як байдужості та безвідповідальності до власної професійної долі. Інструментами досліджень обрано анкетування та тестування.

Розглянуто та теоретично обґрунтовано сукупність психологічно-педагогічних умов, які підвищуватимуть рівень мотиваційно-ціннісного ставлення зобувачів освіти до навчальної діяльності в цілому й покращуватимуть якість навчання та засвоєння ними навчального матеріалу зокрема, як-от: використання технологічності в організації процесу навчання як інструменту стимулювання та мотивації пізнавальної активності здобувачів освіти; забезпечення методичної та технологічної підтримки педагогічних працівників для підвищення рівня їх готовності використовувати інноваційні технології; активне залучення в освітній процес здобувачів освіти тощо.

4. Детально розглянуто рольові та імітаційні ігри, як технологію інтерактивного інноваційного навчання, де кожний здобувач освіти зміг якнайкраще розкрити свій потенціал.

Подано авторську методичну розробку навчального заняття з використанням сучасних ігрових педагогічних технологій.

Наголошено, що запровадження інноваційних технологій навчання, з безліч цікавих та стимулюючих навчальних програм, які поєднують актуальні теми, практичні завдання та застосування в реальному світі, збільшують мотивацію здобувачів освіти до навчання. Використання інтерактивних технологій та онлайн-ресурсів, сучасних інформаційних технологій, відео-уроків, веб-семінарів та інтерактивних платформ роблять процес навчання більш захопливим та зручним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва М. Мотиви навчання учнів. Київ. *Радянська школа*, 1974. С. 23
2. Асєєв В. Г. Мотиваційні резерви людини. *Психологічний журнал*. Київ, 1987. Т. 8. № 5. С. 3-12.
3. Афанасьєв Д. О. Абрахам Маслоу і теорія ієрархії споживання. НМТ, 1/2007. С. 13-14.
4. Бабанський Ю. Вибіркові педагогічні праці. Харків: Педагогіка, 1989. 560 с.
5. Баранова А.Г. Виховання у учнів творчого відношення до праці. Харків : Просвіта, 1990. 205 с.
6. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи: [монографія]. Київ: Науковий світ, 2006. 408 с.
7. Бєх І. Д. Виховання особистості. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
8. Болтянська Н. І. Технології наукових досліджень технічному сервісі: курс лекцій. Мелітополь: Люкс, 2021. 374 с.
9. Буркова Л. Технології в освіті. *Рідна школа*. 2001. №2. С. 18-19.
10. Васківська Г.О., Технології профільного навчання : кол. монографія. за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Г. О. Васківської. Київ, 2020. 304 с.
11. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наукове видання. Київ: Либідь, 2006. 312 с.
12. Гельвецій Клод Андріан. Про людину, її розумові здібності та її виховання. Переклад з французької Валер'яна Підмогильного. Київ: Основи, 1994. С. 334.
13. Гільбух Ю. З. Розумово-обдарована дитина: психологія, діагностика, педагогіка. Київ : Інститут психології, 1998. 74 с.

14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. С. 221–226.
15. Горбунова В. В. Психологія командотворення: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд : монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.
16. Григорчук О. М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів будівельних спеціальностей у процесі розв'язування фізичних задач. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. За заг. ред. проф. В. Д. Сиротюка. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 57. С. 39–48.
17. Давидюк О. М. Дегтярьова Т.І. Інноваційні технології в освітньому процесі. Київ: Пед. Майстерня, 2013. № 2. С. 2–8.
18. Даниленко Л. І., Паламарчук В.Ф. Інноваційні пошуки в сучасній освіті. Київ : Логос, 2004. 220 с.
19. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
20. Життєва компетентність особистості. Наук.-метод. посібник. За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
21. Загіка О.О. Інноваційне навчальне середовище – запорука професійної компетентності та конкурентоспроможності випускника ПТНЗ. *Професійно-технічна освіта*. 2012. № 7 (84). С.31–39.
22. Загіка О.О. Оновлення змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах. *Професійно-технічна освіта*. 2012. № 4 (57). С.25–29.
23. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання. Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти / Б.Г. Чижевський, В.П. Головінов, Є.В. Красняков, М.М. Шевченко. Київ: Парламентське видавництво, 2013. 376 с.
24. Іванова Т.Ф. До питання формування мотивів трудової діяльності

учнів. Оцінка ефективності освітніх технологій: Тез. докл. 2 Загальноукраїнської науч.-практ. конф. Ч. II. Слав'янск, 2000. С. 95–96.

25. Інноваційні педагогічні технології навчання професії. Монографія / 169 Нікуліна А.С., Максименко Ю.Б., Заславська С.А., Сілаєва І.Є., Костюченко М.П., Молчанов В.М. / За ред. Нікуліної А.С. Донецьк: Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005. 385 с.

26. Інноваційні технології навчання: Бахтіярова Х.Ш. Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В. Київ: НТУ, 2017. 172 с.

27. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Мотивація діяльності людини: навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса: ОДУВС, 2023. 154 с.

28. Климчук В.О. Феномени розвитку внутрішньої мотивації. *Соціальна психологія*. 2008. №6 (32). С. 70-77.

29. Ковальов В.І. Мотиваційна сфера особистості та її динаміка в процесі професійної підготовки. *Психологічний журнал*. Київ, 1982. № 6. Т. 3. С. 109-113.

30. Ковальчук Л. О. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 604 с.

31. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 1998. 224 с.

32. Комісарова Л. Формування технологічної культури майстрів виробничого навчання . Київ: Професійно-технічна освіта, 2006. №1. С. 30-32.

33. Кручек В.А., Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників. методичний посібник / В. А. Кручек, О. Б. Кошук, С. Г. Кравець, Н. В. Колісник, Л. А. Майборода, Т. В. Пятничук, І. І. Голуб, Н. Ю. Самойленко, Г. В. Однорог. Житомир: «Полісся», 2020. 274 с.

34. Лернер І. Я. Дидактичні основи методів навчання. Київ: Педагогіка, 1981. 186 с.

35. Ляшенко О.І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти. Київ: Педагогіка і психологія, 2005. № 1. С. 5 – 12.

36. Маркова А.К. Проблеми формування мотиваційної навчальної діяльності. Київ, 1989. С. 34–48.

37. Маркова А. К. Формування мотивації учіння у молодшому шкільному віці. URL: http://www.studmed.ru/markova-ak-formirovanie-motivacii-ucheniya-v-shkolnom-vozhaste_dbdd3e70456.html (дата звернення 16.06.2024р.).

38. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

39. Меденцова Т.М. Проблема мотивації в сучасній психології. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта 2004», м.Дніпропетровськ, 10-25 лютого 2004 р. Дніпропетровськ, 2004р. С. 133 – 136.

40. Мельник О.Д. Щодо проблеми формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх фахівців до навчальної діяльності в умовах цифрової трансформації освіти. Зб.мат.Міжнародної наук.-практ. конф. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 261–263.

41. Нестеров А.І. Про трудове виховання шкільного віку. Оцінка ефективності освітніх технологій: Тез. докл. 2-й Загальноукраїнський науч.-практ. конф. Ч. II. Слав'янск , 2000. С. 102–104.

42. Ничкало Н. Науково-методичне забезпечення – ключова умова розвитку системи. *Професійно-технічна освіта*. 2006. № 2. С. 12–14.

43. Ничкало Н. Незламність української профтехосвіти. Київ: *Професійно-технічна освіта*. 2016. № 4 (73). С. 2–4.

44. Ничкало Н. Педагогічна наука і професійна освіта: неперервна взаємодія. *Професійно-технічна освіта*. № 1 (74). 2017. С. 2–3.

45. Ничкало Н. Теорія людського капіталу і педагогіка праці Kszazawodowe: pedagogika. i psychologia. Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.- укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левицького,

Іоланти Більш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. Ченстохова. Київ, 2012. Вип. XIV. 2012. С. 25–36.

46. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 3 (16). Київ. С. 105–114.

47. Ніколаєнко С. Формування кадрового потенціалу профтехучилищ України. *Професійно-технічна освіта*. 2006. № 1. С. 3–4.

48. Паржницький В.В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ. *Професійно-технічна освіта*. Вип. 1. Київ, 2005. С. 63–70.

49. Пашнєв Б. К. Психодіагностика обдарованості: Харків: «Основа», «Тріада+», 2007. 128 с.

50. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія. Київ: ВІПОЛ, 2001. 502 с.

51. Пономарьова Г.Ф., Освітні технології : навч.-метод. посібник для здобувачів освіти освітнього ступеня «бакалавр», «магістр» / уклад. : Г. Ф. Пономарьова, С. Б. Беляєв, О. О. Бабакіна, В. А. Литвин. Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2023. 266 с.

52. Професійна освіта. Словник: Навч. Посібник. / за ред. Н.Г.Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

53. Профтехосвіта України: ХХ століття: енциклопедичне видання/ за ред. Ничкало Н. Г. Київ: «АртЕк», 2004. 872 с.

54. Професійне навчання на виробництві: Зб. наук. пр.: Вип. I / Ред. кол.: Н.Г.Ничкало та ін. Київ: Науковий світ, 2003. 162 с.

55. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства: монографія / Н. В. Пророк, Л. О. Кондратенко, Л. М. Манилова та ін. ; за ред. Н. В. Пророк. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.

56. Пустовіт Н.О. Формування культури екологічної поведінки учнів

основної школи. Методичний посібник / Н. А. Пустовіт, О. О. Колонькова, О. Л. Пруцакова, Ю. В. Солобай, Г. П. Тарасюк, Є. В. Копилець. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 156 с.

57. Радкевич В. Дослідницькі засади діяльності педагога професійної школи. *Професійно-технічна освіта*. 2006. №4. С. 5–7.

58. Радкевич В.О. Інноваційні процеси у сучасній професійній школі. *Професійно-технічна освіта*. 2005. № 1. С. 9–11.

59. Радкевич В. О. Професійна компетентність – складова професійної культури. Педагогічні та психологічні науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. Т.4: Професійна освіта і освіта дорослих. Київ: Педагогічна думка, 2012. 512 с.

60. Ребуха Л.З. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.

61. Сайт Криворізького професійного транспортно-металургійного ліцею. URL: <https://kptml.kr.ua/> (дата звернення 11.07.2024 року).

62. Сахно Н. Мотивація до навчання. Психолог (Шкільний світ). Київ, 2009. № 22/23. С. 61–63.

63. Смірнов Г.Е., Наумкіна Ю.В. Методика Додонова Б.Н. Визначення загальної емоційної. Одеса: Шкільн. Технології. 1997р. / за ред. Л.В.Москалюк. Одеський обл. ін-т удосконалення вчителів. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. 116 с.

64. Соколов А.В., Драч І.І., Ісаєва І.В. Організаційно-методичні засоби забезпечення самостійної роботи студентів у ВНЗ I-II рівнів акредитації. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Кол. Авторів. Київ: Науково - метод. центр вищої освіти, 2002. Вип. 27. С. 188–192.

65. Селіванов В. І. Спонукальні сили поведінки. *Питання психології*. 1997. № 3. С. 106–113.

66. Тадеєва, Т. В. Теорія самодетермінації Дісі-Раяна і навчальна мотивація. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г.

Терещук; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон. Тернопіль, 2012. № 3. С. 213–221.

67. Ткаченко В.В., Понятійно-категоріальний апарат концепції особистісного орієнтованого навчання майбутніх соціологів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія», 2017. Вип. 267. С. 205–209.

68. Токарева Н.М. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. 283 с.

69. Философський енциклопедичний словник / гл. редакція: Л. Ф. Ільїчев, П. Н. Федосєєв, С. М. Ковальов, В. Г. Панов. Рад. Енциклопедія, 1983. 840 с.

70. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей: монографія / В. І. Клочко, А. А. Коломієць. Вінниця: ВНТУ, 2012. 188 с.

71. Фортунатов Г. А., Петровський А.В. Проблема потреби в психології особистості. *Веселка*, 1986. № 4. С.22–28.

72. Щербак Л., Щербак О. Проблеми професійного навчання та підвищення кваліфікації працюючого населення на ринку праці України. Професійне навчання на виробництві: Збірка наук праць. Київ: Науковий світ, 2003. С. 26–36.

73. Щербак О. Сучасні підходи до модернізації професійної освіти і навчання. *Професійно-технічна освіта*. 2007. С. 12–14.

74. Щербак В.Г. Процесний підхід до інноваційного розвитку кластерного підприємства. Університет КНУТД. 2016. URL: <https://er.khutd.edu.ua/handle/123456789/5531> (дата звернення 12.08.2024 року).

75. Ягупов В.В. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців у системі професійно-технічної освіти. Педагогічні та психологічні науки в Україні: збірка наукових праць: в 5 т. Т.4: Професійна освіта і освіта дорослих. Київ: Педагогічна думка, 2012. 512 с.

76. Якиманська І. А. Особистісно-орієнтована школа: критерії і

процедура аналізу та оцінка її діяльності. Київ: Директор школи, 2003. № 6. С. 27–36.

77. Янкович О. І. Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957–2008): монографія. Тернопіль: Підручники та посібники, 2008. С. 12.

78. Dr. Haim G. Ginott (1969), *Between Parent and Teenager*, New York, NY: Scribner. ISBN 0-02-543350-4.

79. Herzberg F. *Work and the Nature of Man*. Cleveland : World Publishing Company, 1966. 210 p

90. Maslow Abraham H. *Motivation and personalite*. New York: Harper & Row, 1954, 411 p.

81. McGregor D.. *The Human Side of Enterprise*. New York : McGraw-Hill, 1960, 246 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

Вплив чинників на професійне самовизначення здобувачів освіти КПТМЛ для оцінки їх мотивації до навчання

Респондентам пропонується відповісти на питання даних категорій
Методом аналізу шкали уподобань визначити головні чинники впливу
самовизначення на профорієнтованість кожного здобувача освіти. Результати
опрацьовує програма автоматично шляхом побудованого алгоритма.

Категорія питань №1: Які чинники вплинули на вас при обранні професії
Провідника пасажирських вагонів?

- ✓ Вплинула позиція старших членів моєї родини
- ✓ Порадили одноліткі чи друзі
- ✓ Вплинула реклама навчального закладу
- ✓ Мені все рівно де навчатися та де працювати

Категорія питань №2: Яку думку висловлювали ваші одноліткі про вступ
саме до цього навчального закладу?

- ✓ Дуже великі перспективи гарного працевлаштування
- ✓ Отримання достойної заробітної плати в майбутній професії
- ✓ Заклад бесперспективний
- ✓ Не має їдальні

Категорія питань №3: Категорія питань №8: Чи впливає педагогічний
колектив КПТМЛ на вашу мотивацію до навчання?

- ✓ В цікавій формі подають навчальний матеріал
- ✓ Постійно вимагають та контролюють здачу домашніх завдань
- ✓ Не можу витримати монотонні не цікаві лекційні заняття
- ✓ Не можу дочекатися наступних уроків виробничого навчання

Категорія питань №4: Як ви готуєтесь до оволодіння цією професією?

- ✓ Займаюся в гуртку технічної творчості
- ✓ Читаю спеціальну технічну літературу
- ✓ Передивляюся навчальні відео матеріали в інтернеті
- ✓ Неохоче відвідую заняття

Категорія питань №4: Чим ви любите займатися у вільний час?

- ✓ Читаю багато спеціальної літератури
- ✓ Займаюся спортом
- ✓ Займаюся конструюванням, моделюванням
- ✓ Нічим не займаюся

Категорія питань №5: Ваш улюблений предмет в КПТМЛ

- ✓ Спецпредмети фахової підготовки
- ✓ Математика, фізика, інформатика
- ✓ Історія, українська мова та література
- ✓ Біологія, хімія, географія

Категорія питань №6: Що приваблює вас в обраній професії?

- ✓ Творчий характер праці
- ✓ Спілкування з людьми
- ✓ Можливість подорожувати та висока заробітна платня
- ✓ Відповідає інтересам, схильностям

Категорія питань №7: Чи бачили ви , як працюють люди цієї професії?

- ✓ Так
- ✓ Ні

Категорія питань №8: Чи бачите ви суспільне визнання обраної професії?

- ✓ Завжди люблю допомагати людям
- ✓ Хочу подорож пасажирів зробити приємною
- ✓ Мене не цікавить суспільна думка
- ✓ Людям байдуже моя професія

Категорія питань №9: Що може вплинути на підвищення вашої мотивації до навчання?

- ✓ Впровадження сучасних технологій навчання
- ✓ Цифровізація учбового та практичного процесу навчання
- ✓ Навчання проводити малими групами
- ✓ Не цікаво навчатися далі

Методика Т. Елерса: діагностика мотивації до успіху

Вам буде запропонований 41 питання, на кожен з яких надайте відповідь «так» або «ні».

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Елерса

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкласти на потім.
2. Якщо помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання, я легко дратуюся.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.
10. У процесі роботи я потребує невеликі паузи для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однакові.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якої я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше похвали.
15. Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.
16. Подолання перешкод сприяє тому, що мої рішення стають більш категоричними.
17. На моєму честолюбстві легко зіграти.
18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.

21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.
22. У житті небагато речей важливіше грошей.
23. Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Якщо я розташований до роботи, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.
28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.
29. Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.
30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.
31. Іноді друзі вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.
33. Протидіяти волі керівника безглуздо.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.
36. Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Якщо я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.
38. Не доводжу до кінця багато, за що беруся.
39. Заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Не заздрю тим, хто прагне до влади.
41. Якщо я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти піду на крайні заходи.

Ключ опитувальника Т. Елерса. Розрахунок значень.

По 1 балу нараховується за відповідь "так" на питання: 2-5, 7-10, 14-17, 21, 22,

25-30, 32, 37, 41

і "ні" - на наступні: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 і 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33-35 і 40 не враховуються.

Підраховується загальна сума балів.

Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):

Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху.

Від 1 до 10 балів - низька мотивація до успіху;

від 11 до 16 балів - середній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації;

більше 21 бал - дуже високий рівень мотивації до успіху.

Додаток В**Анкета «Мотиви навчальної діяльності» (Б. Пашнєв)**

Анкета застосовується для учнів середньої й старшої школи. Вік досліджуваного: з 12 років.

Анкета дає змогу методом парних виборів вивчити ставлення учнів до восьми основних мотивів навчальної діяльності. Вона складається з 28 пунктів, кожний з яких містить пари тверджень, які відображають зміст двох із восьми мотивів навчальної діяльності. Анкета сконструйована так, щоб можна було співвідносити вісім основних мотивів навчальної діяльності та виявляти мотиви, яким віддають перевагу учні.

Кожен мотив у анкеті позначений літерою алфавіту:

А – мотив зовнішнього примусу, уникання покарання;

Б – соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності;

В – пізнавальний мотив;

Г – мотив престижу;

Д – мотив матеріального добробуту;

Е – мотив отримання інформації;

Ж – мотив досягнення успіху;

З – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

Обладнання: роздруковані бланки анкет, олівці чи ручки.

Інструкція. Прочитайте пари запитань. Оберіть з кожної пари те твердження, яке найточніше відображає ваше бажання вчитися. Номер запитання й літеру варіанта відповіді запишіть. Майте на увазі, що запитання весь час повторюються, однак кожного разу в новому поєднанні. Тут немає “хороших” або “поганих” відповідей. Вибираючи одне й відкидаючи інше запитання, ви виявляєте власну індивідуальність.

Текст анкети

1.А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? чи

Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити

користь людям?

2. В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання? чи

Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів?

3.Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? чи

Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

4.Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще? чи

3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, бажання не бути гіршим за інших?

5. (Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям чи

(В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання?

6. (Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів чи

(Д) Чи вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

7. (Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною ? чи

(Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

8. (А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання ? чи

(В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання?

9. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям? чи

Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів?

10. В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання? чи

Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

11.Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? чи

Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

12. Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? чи

Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

13. Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною? чи

З) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб небути гіршим за інших?

14. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? чи

Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів?

15. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям? чи

Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

16. В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання? чи

Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

17. Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? чи

Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати

якнайкраще?

18. Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? чи

З) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб не бути гіршим за інших?

19. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? чи

Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

20. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям? чи

Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

21. В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове, невідоме, розв'язувати складні завдання? чи

Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

22.Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? чи

З) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб не бути гіршим за інших?

23. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? чи

Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

24. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям? чи

Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

25.В) Вас більше спонукає до навчання бажання мислити, пізнавати нове,

невідоме, розв'язувати складні завдання? чи

3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб не бути гіршим за інших?

26. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані

завдання? чи

3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб не бути гіршим за інших?

27. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? чи

Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

28. (Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб приносити користь людям? чи

3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про вас погано, щоб не бути гіршим за інших?

Обробка та інтерпретація результатів

Відповідь оцінюється в 1 бал. Підсумовують кількість балів за кожним мотивом навчальної діяльності, що і дозволяє виявити мотиви, яким надають перевагу:

А – мотив зовнішнього примусу, уникання покарання;

Б – соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності;

В – пізнавальний мотив;

Г – мотив престижу;

Д – мотив матеріального добробуту;

Е – мотив отримання інформації;

Ж – мотив досягнення успіху;

З – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

Можна визначити показник по класу, якщо додати результати усіх учнів за кожним видом мотивів

Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (за Н. Г. Лускановою)

1. Чи подобається тобі в школі?

- ✓ Не дуже;
- ✓ подобається;
- ✓ не подобається

2. Зранку, коли ти прокидаєшся, то завжди охоче йдеш до школи чи часто хочеш залишитися вдома?

- ✓ Частіше хочу залишитися вдома;
- ✓ по-різному;
- ✓ іду охоче.

3. Якби вчитель повідомив, що завтра до школи не обов'язково приходити всім учням, що за бажанням можна залишитися вдома, ти пішов би до школи чи залишився б удома?

- ✓ Не знаю;
- ✓ залишився б удома;
- ✓ пішов би до школи.

4. Чи подобається тобі, коли у вас скасовують які-небудь уроки?

- ✓ Не подобається;
- ✓ по-різному;
- ✓ подобається.

5. Чи хотів би ти, щоб не задавали домашніх завдань?

- ✓ Хотів би;
- ✓ не хотів би;
- ✓ не знаю.

6. Чи хотів би ти, щоб у школі залишилися одні перерви?

- ✓ Не знаю;
- ✓ не хотів би;
- ✓ хотів би.

7. Чи часто ти розповідаєш батькам про школу?

- ✓ Часто;
- ✓ іноді;
- ✓ не розповідаю.

8. Чи хотів би ти мати менш суворого вчителя?

- ✓ Напевно не знаю;

- ✓ хотів би;
- ✓ не хотів би.

9. Чи багато у тебе в класі друзів?

- ✓ Мало;
- ✓ багато;
- ✓ немає друзів.

10. Чи подобаються тобі твої однокласники?

- ✓ Подобаються;
- ✓ не дуже;
- ✓ не подобаються.

Ключ

Кількість балів за певний варіант відповіді на запитання анкети.

№ запитання	Бали за відповідь «а»	Бали за відповідь «б»	Бали за відповідь «в»
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Підсумуйте кількість отриманих балів.

Перший рівень. 25—30 балів — високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності.

Такі діти мають пізнавальний мотив, прагнуть найуспішніше виконувати вимоги, що висуває школа. Учні чітко дотримуються всіх указівок учителя, сумлінні й відповідальні, засмучуються через незадовільні оцінки. У малюнках на шкільну тематику вони зображують учителя біля дошки, процес уроку, навчальний матеріал та ін.

Другий рівень. 20—24 бали — гарна шкільна мотивація. Подібні показники

має більшість учнів початкових класів, які успішно можуть упоратися з навчальною діяльністю. У малюнках на шкільну тематику вони також зображують навчальні ситуації, а відповідаючи на запитання, виявляють меншу залежність від суворих вимог і норм. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.

Третій рівень. 15—19 балів — позитивне ставлення до школи, але школа цікавить таких дітей здебільшого позаурочною діяльністю. Такі діти досить добре почуваються в школі, однак відвідують її переважно заради спілкування з друзями та вчителями. Їм подобається почуватися учнями, мати гарний портфель (рюкзак), ручки, зошити. Пізнавальні мотиви в таких дітей сформовані меншою мірою, тому навчальний процес їх цікавить недостатньо. У малюнках на шкільну тематику такі учні зображують зазвичай не навчальні, а позаурочні ситуації.

Четвертий рівень. 10—14 балів — низька шкільна мотивація. Ці діти відвідують школу неохоче, пропускають заняття. На уроках часто займаються сторонніми справами, граються, бешкетують. Зазнають серйозних труднощів у навчальній діяльності. Нестійко адаптуються до школи. У малюнках на шкільну тематику такі діти зображують ігрові сюжети, хоча побічно пов'язують їх зі школою.

П'ятий рівень. Менше ніж 10 балів — негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація.

Такі діти зазнають серйозних труднощів у навчанні: вони не здатні впоратися з навчальною діяльністю, мають проблеми у спілкуванні з однокласниками, у взаєминах з учителем. Вони досить часто сприймають школу як вороже середовище, перебування в якому є для них нестерпним. Маленькі діти (5—6 років) часто плачуть, просяться додому. Також такі учні можуть поводитися агресивно, відмовлятися від виконання завдань, дотримання певних норм і

правил. Часто такі школярі страждають на нервово-психічні порушення. Малюнки таких дітей зазвичай не відповідають запропонованій шкільній тематиці, а відбивають індивідуальні пристрасті дитини.